

برساتن لاء گھڑا بارجر

(شاعريء)

پيارو شواڻي

تسارو

برساتن لئ ڪهڙا بارڊر

(پياري شواڻي جي شاعري، سندس فن ۽ فڪر تي ذات ڏٺين جا تاثر)

پيارو شواڻي

اُتساه

اُتساه پبليڪيشن، مٺي، ٿرپارڪر

2016ع

اُتساه پبليڪيشن جو ڪتاب نمبر: 09

حق ۽ واسطا اداري وٽ محفوظ

ڪتاب جو نالو: برساتن لاءِ ڪهڙا بارڊر

موضوع: شاعري

شاعر: پيارو شوائي

چاپو: پهريون

سال: 2016

ڪاپيون: 1000

لي آئوٽ: پرڪاش ڪرمائي

ڇپائيندڙ: اُتساه پبليڪيشن مٺي، ٿرپارڪر - 03332511104

ڇپيندڙ: سامروتي پبليڪيشن ٿرپارڪر - 0333173584

قيمت: 100 روپيا

BARSATAN LAI KEHRA BORDER

[Peotry]

By: Piyaro Shivani

Edition: First

Quantity: 1000

Published By: Utsah Publication,
Post Office Mithi-69230, Tharparkar
Price Rs. 100-00

استاڪسٽ

شاه لطيف ڪتاب گهر، گاڏي کاتي حيدرآباد - ڪنگ ٻن بڪس شاپ، پريس ڪلب، حيدرآباد -
شير يزدان بڪ اسٽال، پٽ شاه - ڪتاباواڙا مشهور اردو بازار ڪراچي - رابيل ڪتاب گهر، لاڙڪاڻو -
مهران ڪتاب گهر، ڪپرو - العزيز ڪتاب گهر، عمر ڪوٽ - المدينه ڪتاب گهر، ڇاڇرو -
ٿر ڪتاب گهر، مٺي - ڪنگري بڪس شاپ، اسٽيشن روڊ، ميرپورخاص - المهران ڪتاب گهر، سانگهڙ -
عبدالرزاق بڪ اسٽال ميهڙ - مرچنڊيز بڪس ڊپو، بدين - سورهرو ڪتاب گهر، بدين -
مهران بڪس مينشن، سکر - منڏ ڪتاب گهر، شڪارپور - وسيم ڪتاب گهر، شڪارپور -
سجن ڪتاب گهر، درزا - ڪنول ڪتاب گهر، مورو -
سارنگ ڪتاب گهر، ڪنڊيارو

ارپنا

سائين

پريم شواڻي

ء

صادق فقير

جي نانءُ

فهرست

1. ٻه لفظ اتساه جا دليپ دوشي لوهاڻو
2. سنڌ توکي ڪيئن لڳي! اسحاق سميجو
3. ڪهڙا دنگ دليڻ جا پروفيسر نورا احمد جنجمي
4. ڳوٺ ياد ايندو! پارو مل امرائي
5. پياري شواڻيءَ جي خوبصورت پورٽريٽ جا قدرَ شناس پهلو
دليپ ڪوٺاري
6. زمينون، زمانا، ڪٿي راس ايندا نصير ڪنڀر
7. پيارو شواڻي دردن جو ڪيسو پاءُ اشوڪ سوتھڙ
8. ڪوهنڀي جي ڦلڙين جهڙو شاعر نرسنگهه سوڍو
9. خوابن جو تعزيتي نوٽبڪ مڪيش راجا سوتھڙ
10. فطرت جو عاشق شاعر پيارو شواڻي دولت رام ڪتري
11. پيرن جيان پوڄڻ جهڙو پيارو ماڻهو شوڪت تبسم

67

❖ غزل

78

❖ نظم/گيت

105

❖ بيت

به لفظ آتساه جا!!

مرڪندڙ چهرو ڊاٽڪي لطيفا، تهڪ، مستي، مذاق، خوبصورت شاعري، بهترين اسٽيج سيڪريٽري ۽ ٻيون ڪوڙ ساريون شيون هن جون سڃاڻپ آهن. پر اندر ۾ ڪارونجهر جيڏو درد رکندڙ مالهورويٽه جي مٽيءَ جو هي منزلو ماڻهو پنهنجا سمورا درد لڪائي هميشه مرڪ چپن تي سڃاڻي تهڪن جا پوپٽ اڏائيندو رهي ٿو. پر جڏهن درد برداشت کان ٻاهر ٿي وڃن ٿا ته هيءَ شاعري جي ديس ۾ پناهه وٺي ٿو ۽ دردن کي لفظن ۾ پروڻي ٿو ڇڏي شاعري ۾ به هي بناوٽي اصولن، جهڪندڙ تشبيهن، ٺلهي لفاظي بجاءِ پنهنجي ڌرتيءَ ۽ اتان جي ماڻهن جي ڳالهه بنهه سادي ۽ سولي انداز ۾ ڪئي آهي.

پياري شوائي جي شاعري ڪيتري سگهاري آهي، تنهن کي ڪنهن سند جي ضرورت ڪونهي ڪو پرهن جي سرجيل هڪ هڪ ست ۾ ڌرتيءَ سان جڙاءِ ۽ مٽيءَ جي سڳند اچي ٿي. پنهنجي احساس، درد ۽ اڌمن کي انتهائي جٽادار انداز ۾ بنهه سادي ٻولي ۾ بيان ڪيو آهي، ته جيئن سندس لفظن کي ٻوليءَ جا چوٽيءَ جا پارڪو توڙي بنهه سادي مزاج جا ڳوناڻا ماڻهو پڻ سٺي نموني سمجهي سگهن. پيارا، تون ڪيڏو وڏو شاعر آهين، اهو پاڻ ڇڏيون ٿا ادب جي نقادن تي، اهي ويهي تنهنجي شاعري جو قد ڪاٺ مائين، پر اسان کي تنهنجي شاعري نچ محبت ۽ حجت جو ميلاپ لڳي ٿي، تنهنجي هڪڙي هڪڙي ست ۽ لفظ لفظ مان پيار جي جهلڪ محسوس ٿئي ٿي، جنهن ۾ ڪابه دنياوي ملاوت ناهي. نچ نڪور محبت جو آئينو آهي، جنهن ۾ بس پيار ٿي پسجي سگهجي ٿو.

توڙي جو تنهنجي جواني جون سموريون، رونقون ۽ مرڪون شهر جي ماحول ۾ سر جيون هيون پر تون شهري دوستن جي جهڳٽي ۾ هوندي پڻ پنهنجي ڳوٺ ۽ اتي جي ماحول کي وساري نه سگهيو هئين، جو جڏهن به توکي شهر جي دونھاتيل ماحول ۾ اڪيلائي محسوس ٿيندي هئي، ته توکي ڳوٺاڻو ماحول، چوئٽري مان نڪتل چنڊ ۽ اتان جون چولايون ياد پونديون هيون تڏهن ئي ته انهي کي ياد ڪندي انتهائي خوبصورت نظم ”دل چوي ٿي ڳوٺ وڃان“ سرجي ڇڏيو.

هر پل ٿو هت ساهه مَنجھي،
هن شهر جا، سارا رنگ ڇڏي،
ڪنهن چوئري مٿان چنڊ ڏسان
دل چوي ٿي، ڳوٺ وڃان،
دل چوي ٿي، ڳوٺ وڃان.

جتي توپنهنجي درد، پيار ۽ پيڙاهه کي شاعري جي ڪينواس تي چٽيو آهي، اتي تومنيءَ جي انسان دوست ڪردار مامي وشن ٿري کي به نه وساريو آهي. سندس ذڪر ڪندي تـوواندي لفاظي کي پنهنجي شاعري ۾ سرچڻ جي بجاءِ ٻنهي سادن ۽ سهڻن لفظن ۾ سندس ڪردار ۽ ڪم کي ڀيٽا ڏيڻ جي ڪوشش ڪئي آهي، جيڪو توتي فرض به هو.

تو ڀرڻ رهيو ئي ناهي!
پوءِ پي رڻ ڪرين تو پيڙو؟،
ماما! ڇا ته مسيحا آهين،
ڪيڏو ستُ ڪرين تو پيڙو.

پيارا، مون کي الائي چوآمداد حسيني جون اهي ستون ڏاڍيون وڻنديون آهن:

ڪڏهن رات آهي، ڪڏهن ڏينهن آهي،
هميشه جو آهي، اهو نينهن آهي.

۽ انهي ستن جو عڪس مون تو ۾ ڀانيو آهي، مون تو ۾ سدائين نينهن
اچل محسوس ڪئي آهي، جو تون جهڙو ٻاهر پيارو آهين اهڙو ئي
اندر جو اجر و محسوس ٿيندو آهين، تڏهن ئي ته اڄ تنهنجي پرديس
اسري وڃڻ باوجود به سموري سنگت تنهنجي انهي آڇيل محبت ۽
نينهن کي وساري نه سگهي آهي، جڏهن به جتي به ڪا تقريب منعقد
ٿئي ٿي ته تنهنجو ذڪر ضرور اچي ٿو.

اُتساه پبليڪيشن ٿر سان تعلق رکندڙ اديبن ۽ شاعرن کي مان ڏيڻ
لاءِ ڪجهه سالن کان سندن ذات کي ڪتابي شڪل ۾ منظر تي
آڻيندي رهي آهي، هن کان اڳ ۾ سائين شڪر ساگر، سائين نور
احمد جنجمي، پارو مل امراڻي ۽ ٻين جي فن ۽ فڪر تي ڪتاب آندا
آهن. پيارو شواڻي سنڌي ٻوليءَ جو خوبصورت شاعر آهي، جنهن جا
اڳ ۾ شاعريءَ جا ٻه ڪتاب دل چوي ٿي ڳوٺ وچان ۽ ٻاٻيهو ٻولي
ڇپيل آهن. هي پياري شواڻي جي شاعري جو ٽيون ڪتاب آهي.
جنهن ۾ سنڌي، ڍاٽڪي اردو ۽ ٻين ٻولين ۾ شاعري شامل آهي ۽
سندس فن ۽ فڪر تي ذات ڏئين جون لکڻيون پڻ هن ڪتاب ۾ شامل
آهن، جيڪو توهان دوستن تائين پهچائي رهيا آهيو، اميد ته توهان
کي پسند ايندو.

دليپ دوشي لوهاڻو
اُتساه پبليڪيشن، مٺي
ٿرپارڪر، سنڌ

سند توکي کيئن لڳي!

پياري شوائي جي شاعري ، ٻن ديسن وچ ۾ موجود سرحدي خاردار تارن تي،
ڪنهن جهنگلي ول وانگر چڙهي آئي آهي. هن ول ۾ سُٺا گل ڦٽي پيا آهن. ۽
انهن گلن تي پوپت ۽ پوئرا خوابن ۽ خواهشن وانگر پيرا ڏئي رهيا آهن. وقت جي
ويز واريءَ وانگر مٺ مان هوريان هوريان ڪسڪي رهي آهي. اها خاردار تارن
واري پت ڏينهن ڏينهن اونچي ٿي رهي آهي. خوابن ۽ خواهشن جا پوپت ۽
پوئرا ان خاردار پت سان مٽو هڻي، موٽي ٿا وڃن. پر پياري جي شاعري پنهنجي
معصوميت ۽ سڄلڻ سان، ٻارڻن جي هٿن جهڙن نره ملائم لفظن سان، انهن
خاردار تارن کي ڍڪڻ ۾ مصروف آهي. چوٽه هيءَ شاعري ان اونچي ديوار کي
ڊاهي نٿي سگهي، فقط ڍڪڻ جي ڪوشش ئي ڪري سگهي ٿي. جيتوڻيڪ
ننڍي کنڊ جي رت گاڏئين تاريخ، انهن لوهي ديوارن جي پٺيان لڪل وحشي ۽
پيانڪ نيتن ۽ ارادن بابت جيڪا آگاهي ڏئي ٿي، ان مطابق پياري جي معصوم
شاعريءَ جي اها ول انهن خاردار تارن مٿان هوريان هوريان سڪي، ٽوٽي، ڇڻي
ويڻي آهي. بي معنيٰ ڪڪ پٺن وانگر پٽجي، اُچلجي ويندي انتها پسندي
دهشتگردي ۽ مذهبي جنونيت انهن تارن کي تهاڻپن طاقور بڻائيندي رهندي پر
شاعرن کي به ته پنهنجو ڪم جاري رکڻو آهي. پنهنجي هجڻ جو جواز قائم رکڻو
آهي. اوندو ۽ ڌنڌي رهندي، ته ڇا تانڊا ٿا ٿم ٿم ڪرڻ ڇڏي ڏيندا؟

پياري جڏهن پنهنجي پهرئين ڪتاب ”دل چوي ٿي ڳوٺ وڃان“ جو ڄاڻايل نالو رکيو هو. تڏهن مون کي سمجهه ۾ نه آيو هو ته منيءَ کان ماڻهوءَ وڃڻ ۾ هن کي ڪهڙي رڪاوٽ آهي؟ ۽ کيس ڪنهن روڪيو آهي؟ تيستائين شايد هن پاڻ به نه سوچيو هجي ته هڪ ڏينهن ماڻهوءَ جي هن شهزادي کي، اُن نگر جون بي نام ڳليون پنهنجي چڪ سان چڪي وٺنديون، جتان جي رهواسي پنهنجي ڏاڏيءَ لاءِ - حسن درس لکيو هو:

جوڌپور تنهنجو وطن،
سنڌ توکي ڪيئن لڳي!

گذريل ڪجهه عرصي دوران، خاردار تار جي هڪ هڪ تار پياري کي روح تائين چڻندي رهي آهي. جڏهن هو پهرين اسان سڀني جي محبوب صادق فقير جي وچوڙي ۽ بعد ۾ پنهنجي والد سائين پريم جي موڪلائڻ واري مهل به مني پهچي نه سگهيو. تڏهن مون کي سمجهه ۾ آيو ته هن پنهنجي پهرئين ڪتاب جواهر و حسرت آميز نالو چور رکيو هو. شايد هن کي پنهنجي ڇهن حواس ايندڙ وقتن ۾ هن جي اندر سان پيش ايندڙ وارتائن جو ادراڪ عطا ڪري ڇڏيو هو. هاڻ جڏهن سنڌ ۽ راجستان تي هڪ ئي وقت بارشون وٺيون آهن، ٻنهي پاسي جا مور تهوڪيا آهن، ٻنهي پاسي سائي گاهه جا سلا واريءَ جي دل چيري ٻاهر نڪري آيا آهن، تڏهن ٻيهر هن کي ماڻهوءَ ۽ مني اڏڪي وانگر اُڀري آيا آهن، ۽ وطن جي پڏن ۽ پوٺن، ڏهرن ۽ ڏيئڻ تائين، سندس بي پهچي، کيس برساتن جي سرحدن کان ماورا هجڻ واري خوش بختيءَ سان رشڪ کائڻ تي مجبور ڪيو آهي.

ڀڳل چوڙيون، سريبل بستر، ٻڌائڻ ته گهڻو ڪجهه ٿا،
سڄو سمجهڻ پيا پر هو، لڪائڻ ته گهڻو ڪجهه ٿا.

چوٽ توکي لڳي، درد مون کي ٿيڻي،
جيئن مان تو جيئن، ايئن پي ڪو جيئي!

ننگر ٻارڪر جي گول پٿرن وارن پهاڙن مان ور وڪڙ کائي نڪرندڙ نانگن نيون، گوڙي مندر جي ڇت هيٺان نقش تيل تصويري ڪٿائون، روهيڙي جا رتاوان ڦول ۽ گڊي پٽ تان مٺيءَ تي پوندڙ جهرمر نگاه جي ياد ڪنهن ٻار وانگر هن جي دل ۾ حسرتن جون پنيوريون اڏارڻ لڳي آهي. هن جي هن نئين ڪتاب ۾ اڪثريتي شاعري هن جي نون ۽ داخلي دردن جو مظهر ٿي محسوس ٿئي، جن جو وڏو ڪارڻ وطن کان دوريءَ جي نتيجي ۾ اندر کي کات هڻندڙ ڳوڙهي پيڙا آهي.

۽ ڪهاڻي رڳو ايتري به ته ناهي۔ مني، مور جي پَر جهڙو هڪ شهر، مور جي رڙ جهڙو شهر به ته ٻڌجي ويو. مني جنهن جي گهڻي گهڻي پياري جي چرچن، خليل جي ڪڇڪن، صادق جي تهڪن. فقير مقيم ڪنڀار جي شفيق نهائڻ ۽ پريم شواطيءَ جي بيتن ۾ موجود تر جي لازوال محبت سان سينگاريل هئي، تنهن جي سموري سونهن چانگجندي رهي۔ وڊجندي رهي، گگر جي وڻن وانگر۔ تر جو هيءُ نڪت جهڙو شهر، هڪ هڪ ٿي گم ٿيل ستاري جي غم ۾، اوندهه اوڙهيڻدو رهيو. هڪ سرائڪي شاعر جو شعر آهي:

تيڪون آڪيا هم مُٺ ريت دي هان،
مُٺ ڪول چوڙيءَ، ميڪون رول چوڙيءَ!

مني ايئن پنهنجي مُٺ مان واريءَ وانگر پنهنجي دلڪشيءَ جو ڪارڻ هستين کي وڃائيندو رهيو ۽ ان جي سونهن ۽ سوڀا، ڪشش ۽ چمڪ، رنگيني ۽ رواني رلندي ۽ ڇڻندي رهي. هاڻ هيءُ هڪ شهر ته آهي، پر اهڙو جنهن تي رات لهي آئي آهي، ۽ بجلي هلي وئي آهي. هڪ نئون آهي، جنهن ۾ پاڻي گهٽ، ليون ۽ لاڻا وڌيڪ آهن. ادب، آرٽ، موسيقي، شاعري، ٻاڻهي جون صداون۔ سڀ ڪجهه ڌنڌلاڻجڻ لڳو آهي. ادب کان وٺي صحافت تائين، سطحيت، سياست ۽ نيس بڪ جو تـڻـهون اٺ هر چڱي روايت کي چري رهيو آهي.

پياري جي ته ڪهاڻي ئي الڳ آهي. وٽس هڪ وڻندڙ ڪائنات هئي. دوستن جي دلفريب ترلي، سڃاڻپ جا سهڻا حوالا ۽ وقت جي دـمـمـيت جي واڳ هٿن ۾ هيس. پر الاڻي ڇو هن کي 1947 کي ورجائڻ جو آڻو سڄهي آيو. هن جلاوطن ٿيل اديبن جون آتم ڪٿائون به پڙهيون هيون، ۽ ان ۾ موجود هنن جي لڇ پڇ ۽ بي

چينيءَ کي به پوڳيو هو. کيس مڪمل ادراڪ هو ته وطن کان وڃڻي ماڻهو نالو ۽ نالو ته ڪمائي سگهي ٿو سڪ پائي نٿو سگهي. منهنجي پهرئين ڪتاب ”صدا بي چين آهي“ جو هڪ شعر آهي:

پئسا ماڻي، پيار وڃائي، موٽي آيا آهيون،
ڏس ته اسان پرديس ڪمائي، موٽي آيا آهيون!

پياري جي نئين شاعري جنهن لاءِ هن ”برساتن لاءِ ڪهڙا بارڊر“ جهڙي اثرائتي استعاري جو انتخاب ڪيو آهي، هن جي چين جي مرڪز هن جي شاعريءَ جي اکين جون پنڀليون پُٺائيندي نظر پئي اچي. روڻو رڳو اکين سان نه ناهي. سڌو رڳو نڙيءَ مان ته نه نڪرندو آهي. تڙپ رڳو جسم جي لڇ ڀڄ ته نه ٻڌائيندي آهي. ان کي جاچڻ ۽ پرکڻ جا پيا به ڪوڙ نشان ۽ علامتون آهن. مون کي هيءَ شاعري لڏپلاڻ جي درد ڪهاڻيءَ جو پڄاڻيندڙ سفرنامو ٿي محسوس ٿئي. اها لڏپلاڻ جيڪا هن پيرن سان ته ڪئي، دل سان ڪري نه سگهيو. خيال سان ته ڪئي، احساس سان ڪري نه سگهيو. هاڻ اها لڏپلاڻ هن کي ماءُ جي پاڪر وانگر چنبڙي پئي آهي. پير جي ڍنگهري وانگر وڃڻي وئي آهي. هاڻ هو ڇڏائي ڇڏائي ٽڪجي پيو آهي، پر ڪپڙا ٽوڙ ڇڏائي ته بدن نٿو ڇڏائي سگهي، بدن تو ڇڏائي ته دل نٿو ڇڏائي سگهي. اها ئي هن جي گجھي ڪهاڻي آهي، جيڪا مون هن جي ستن جي اندروني آهنگ ۾ لڪل مام مان پروڙي ۽ پرکي آهي.

جتي پي مران ۽، جڏهن پي مران ۾،
وري جي جمان ته، سنڌ ۾ جنم ٿئي.

الله ديس ڌارا، وڃي ڇو تون وينين؟
روشان ٿو مان تولا، گيديءَ جي ته گيتي.

جيتوڻيڪ هن ڪتاب ۾ ڪلام ٿورو آهي، ۽ ڪنهن به شعري مجموعي جو ايترو مختصر هجڻ مناسب روايت نه آهي، تڏهن به هن ڪتاب ۾ ڪي اهڙا شعر به آهن، جيڪي پياري جي شاعرانه ميجوئرتي جي گواهي ڏين ٿا. هن کي اهڙن شعرن طرف ئي توجهه ڏيڻ کپي، ۽ گهٽ ۾ گهٽ هاڻ کيس پنهنجي شاعرانه

ڪڇاين جوادراڪ حاصل ڪري. انهن مان جان ڇڏائڻ لاءِ به سنجيدگيءَ سان
سوچڻ کپي.

هن جي هٿ ۾ روز هجڻ لاءِ
ڏاڳو ڏاڳو ٿو واجهائي

هنداڻي ڪي، هُر مڇ وانگي،
عشق انوکو، ٿو چترائي

پتوارڻ لاءِ نيٺ صبح کان
هاري ٻاڳي ۾ ٻوڙائي!

هوءَ هجي شل، روهيڙي جان،
ڏُڪارن ۾، نه مُرجهائي،

راسوڙي جي، رقص سان ڪولهي،
ڪارونجهر جو ڪر گونجائي.

دلبر ڌارا، ديوالي،
ڪپڙا ڪارا، ديوالي!

نديءَ تي نينگريون وهنجي، ڪٽي ويون مٽ پاڻيءَ جا،
ندي پئي هيڪلي روئي، ڏسي ڪوٽ پاڻيءَ جا،

زمينون، زمانا، ڪٿي راس ايندا ؟
اسين هئون ديوانا، ڪٿي راس ايندا ؟.

روهيڙي جو وڻ ٻنيءَ ۾
بيٺي آهي، ڇڻ ٻنيءَ ۾

برساتن لاءِ ڪهڙا بارڊر،
وسڪاري لئي ڪهڙي ويزا!

مڙي موٽابائو تان، ڏنم ديس ڌڙا،
منهنجي لاءِ مڙها، ماڙين کان مٿي هئا.

مڙي موٽابائو تان، ڪنيم ٿڌو ساه،
وطن تي ويساه، ماڻهو تان مٿي لڳو.

بهر حال پياري جي شاعري فني طور اڃان ڪمزورين جو شڪار آهي، ۽ کيس
پڻ شاعر ٿيڻو آهي ته انهن ڪمزورين مان پاڻ آڇو ڪرائڻو پوندس.

منهنجي خيال ۾ هن ڪتاب ۾ شاعري ڪنهن به هڪ ٻوليءَ ۾ هجڻ کپندي هئي.
تن ٻولين جي شاعري تنهنجي ٻولين جي شاعريءَ جو مڪمل لطف ماڻڻ جي ڏس ۾،
مون لاءِ ته رنڊڪ جو سبب بڻجي رهي آهي.

اسحاق سميجو

ڄام شورو

ڪهڙا دنيا ڏيکارين ٿا

تواریخ جي تاریک راھن خدا جي خلق کي جیترو لوڙايو آھي ،
پوڳايو آھي، تنهنجي ڪٽ ڪوئي ڪري نه سگھيو آھي ڇاڪاڻ جو
درد کي مائي نه سگھبو آھي ، سُور جي پُور کي ڪٿي نه سگھبو آھي،
اها پيڙا لکين انسانن جي گڏيل پُونج جي آھي جنھن جون شاهد
صديون ھونديون آھن يا وري ڌرتيءَ جو سينو ۽ اُپ جي وسعت انھي
صدمي ۽ سُور جي شاهد ھوندي آھي. مورخ به جيڪا تاريخ لکن ٿا
اها به گھڻو ڪري واقعن ۽ وقوعن جو اھڙو احوال ھوندي آھي جيڪو
گھڻو ڪري ھڪ طبقي جي ترجماني ڪندو آھي. رڪ وھندي راند
۾ ڪلون ڪندڙ ڪڙڱن جي تاريخ تي ته قلم گھڻوئي ھليو آھي پر دلين
جي ڌڙڪڻ جي زير ویم جي ڪٿا ادب ئي ڪري سگھيو آھي. تواریخ
جو دامن انھي پالوت کان پالھو آھي. ادب ۾ وري شاعري ادب جي
پيشانيءَ جو اھڙو مويي موڙ آھي ، جنھن کي پنھنجي سونھن آھي.
جنھن کي پنھنجي جامعيت آھي. جنھن ۾ الڪي الڪي آھي. شاعري
شايد انسان جي ٻوليڻي (ناطقيت) سان گڏ ڄاڻي آھي تنھنڪري
انسان جو درد ۽ شاعري ھڪٻئي جا مجيبي آھن، شاعريءَ ۾ انساني
سفر جا اھڙا جگري احوال آھن جيڪي ٻئي ڪنھن به علم ۾ ناھن.
تڏھن ته سائين جلال الدين رومي جھڙو يگانو شاعر، شاعريءَ بابت

هيئن چئي ويٺو:

شاعري جزواست اڙبيغمبري، جاهلانش ڪفرداندا زخري
انساني رويي ۽ محسوسات بابت شاعري جيڪو ڪجهه بيان ڪري
ٿي اهو ادب جي ٻي ڪنهن صنف ۾ ممڪن ناهي. سنڌي ادب ۽
شاعريءَ ۾ سمورا گهاٽڻا آزمايا ويا آهن پر اڄ به بيت وائي، ڪافي
جي عوامي مقبوليت کي ٻي ڪا به صنف پهچي نه سگهي آهي. رڳو
نظم اهڙو فارم آهي جيڪو سنڌي شاعري ۾ عوامي مقبوليت ۾
ڪافي اڳتي آهي.

شاعري ۽ درد جاڙا ۽ سڳا آهن. درد ملندو آهي ته شاعري جي ذات
نڪري نروار ٿي پوندي آهي. درد هونئن به فن کي جلا بخشي ٿو. پيار
محبت ۽ عشق هڪڙي بلا جا نالا آهن رڳو زهر جي شدت جو فرق
آهي. خبر کاڌن کي پوي جهڙي ست چئي سونهين پٽائي، ڳالهه سنئين
ڪري ڇڏي آهي. انهي پن لڳڻ کانپوءِ ته شاعريءَ جا بند پيچي ٿا پون
ڇاڪاڻ ته سڪ جو سمنڊ اٿلي پوي ٿو. اسان جي پياري شاعر پياري
شوائي به اهڙي اونهي اوهري ۾ ٽپي هڻي آهي جو جڏهن به هوساهي
پٽڻ لاءِ سسي مٽي ٿو ڪٽي ته شاعريءَ جي صورت ۾ دل جي تصوير
ڪشيءَ جو تحفو آچي ٿو. پياري جي انهي ڪلاونت ڪم ۾ جتي
پنهنجي حساس طبيعت جو حصو آهي تي سندس والد صاحب
سائين پريم شوائي جي تربيت به شامل آهي. ڇاڪاڻ جو سائين
پريم ليکڪ، شاعر ۽ صحافي هجڻ جي ناتن سيني محفلن جو مور
هوندو هو پر انهن سڃاڻپن پويان جيڪو سائين پريم لکڻ هو اهو
پريم عاشق پريم هو جنهن جي عشق جي ريلي پياري کي به عشق ۾
رڱي ڇڏيو ۽ هو به پلوڙ شاعر ٿي اُپريو جنهن سڀ کان پهريان ”دل
چري ٿي ڳوٺ ويان“ جهڙن ڪي مهتا ڏيندڙ شعري مجموعو ڏنو. ان
کانپوءِ هن شيخ اياز جي شاعري جو ڍاٽڪي بوليءَ ۾ پهريون دفعو

منظوم ترجمو ڪري، ”بابيهو ٻولي“ جهڙي ڪتاب جي نرالي سوکڙي ڏني. انهن پنهني ڪتابن ۾ موجود شاعري جنهن به پڙهي هوندي انهيءَ کي اندازو هوندو ته پيارو ڪيترو نه حساس آهي. وري اهڙو واءُ وريو جو ڳوٺ سان دل رڪندڙ نرم دل وارو پيارو شوائي پنهنجي دل جي چوڻ کي ٻوٽي، پرائهين پار اڏامي ويو. چوڏامي ويو؟ اها شايد کيس ئي خبر هجي يا ڪنهن تازي ماري نه اڏايو هجي؟ ڳالهه جي اها ڳنڍ شايد ئي ڪُلي، لڙڪ لڪائي، سدائين تهڪ ڏيندڙ محفلن جو مور پيارو شوائي، ليڪو اڪري هن پار هليو ويو. انهي درد ۽ ميار کي هو به محسوس ڪري ٿو ته سندس گهڻگهرا پٽ، لوڪ منهن موڪل آهي ان تي ميار ناهي.

لڏپلاڻ انساني ترقيءَ ۾ به وڏو ڪردار ادا ڪيو آهي ته انسان کي جيڪي وڇوڙا ڏنا آهن تنهن جا ويد وقت جوامرت ڌارا ملهه به ايري نه سگهيو آهي. اهي سدا چڪندڙ ناسور وانگر سموريءَ پرتويءَ تي هر ڪنڊ ۾ نظر ايندا. لڏپلاڻ ادب کي به پنهنجي تلخ تخليق سان مالا مال ڪيو آهي جنهن جا به وڏا مثال ڪرشن چندر جو ناولٽ ”غدار“ ۽ سعادت حسن منٽو جو افسانو ”توبه ٿيڪ سنگهه“ مشهور آهن. درد جي اهڙيءَ پالوت پياري شوائيءَ کي به چُپ رهڻ نه ڏنو ۽ گر نار جو موريو، ڪهڪاءُ پري ڪوڪ ڪري وينو جيڪا توهان جي هٿن ۾ ”برساتن لاءِ ڪهڙا بارڊر“ جي صورت ۾ آهي. نالي مان ئي ظاهر آهي ته شاعر وڇوڙي جي انهي درد کي برساتن ۾ محسوس ڪندي، اظهاري ٿو ته برسات کي ڪوئي بارڊر ناهي. برساتن وانگر دلين جا ڍنگ به نه ٿيندا آهن. روح جو ريلو اوھيرن جي اوت وانگر ڪنهن ويزا جي ٺٺي جو محتاج ناهي. هن مجموعي ۾ سنڌي ڍاٽڪي ۽ اردوءَ ۾ شاعري آهي جيڪا نه رڳو شاعر جي دل جو آواز آهي پر هر درد منديءَ دل جي واڻي آهي. پياري جي شاعري جي

موضوعن ۾ غربت، محبت، دنياوي پابنديون، انيائ مڪيه موضوع آهن جن جي چوڌاري سندس شاعري گهمي ٿي. هتي اسين سندس شاعريءَ جي فت پتيءَ سان ماپ نٿا ڪريون پر سندس خيال جي ڌارا جي ڳڻ ڳوت ڪنداسين ته اهو ڪهڙن گلن جا واس وٺي ڇا ڇا آڇيندو رهيو آهي. هن ڪتاب جي سموري شاعري پڙهڻ يا ٻڌڻ وٺان آهي پر خاص ڪري اهي نظم جيڪي دلين ورهائجڻ ۽ ٻاراڻي جي يادن جي خيال جي مالها آهن تن ۾ رس چس سرس ۽ سوايو آهي. محبت سن گڏوگڏ غربت ۽ ٻالچتيءَ جي ڳالهه به سندس شاعري ۾ آهي. ديوالي خوشي جوڏڻ آهي جيڪو اُپت لهڻ واريءَ مند ۾ اچي ٿو پر غريب ماڻهو ڏڪار ۽ ڏک حاليءَ ۾ ڪهڙي ديوالي ملهائيندا. هو انهن تنهي خيالن کي هڪ غزل ۾ هن ريت سمائي ٿو:

دلبر ڌارا ، ديوالي
ڪپڙا ڪارا ، ديوالي
ٻاروڻ ٿو ياد اچي ،
ڏٻليون تارا ، ديوالي
مسڪينيءَ ۾ ڪيئن ڪندا؟
سانگي سارا ، ديوالي

پياري جي شاعريءَ ۾ سندس محبوب دوست صادق فقير جي وچوڙي جو ذڪر به آهي. سنڌي ۽ ڍاٽڪي ٻنهي ٻولين ۾ هن صادق فقير کي پيتا پيش ڪئي آهي

هيئنئون هٿان مان جائِي تو
صادق ، ڪُوڻ وِجائِي تو؟

پياري جي شاعريءَ ۾ سرريٽلزم به آهي. سندس تجربي جي اونهائي

ڪيس انهي وٽ سان نوازي ٿي تڏهن ته هو هٿو شاهڪار شعر سرجي
تو

نديءَ تي نينگريون وهنجي، ڪٽي وييون مٽ پائيءَ جا،
ندي پئي هيڪلي روئي، ڏسي ڪوٽ پائيءَ جا،
هو تر ۾ رهجي ويل سندس گل پونجيءَ جهڙن پنهنجي دوستن کي
به ساري توت مامي وشني لاءِ به عقيدت جواظهار ڪري ٿو. سندس
ذات جي اڌام جوڌائي کان مالهاڻي تائين اڻ ڳڻين ڪنوڻين جيان
چمڪي ٿي پرسندس مونجهارو ڪيس ڪٽي به وسڻ نٿو ڏي
پشاور جي اسڪول ۾ معصومن جي مارجڻ تي به سندس خيال تڙپي
اٿي ٿو ۽ خوبصورت اردو نظم جي صورت ۾ پنن تي نروار ٿي پوي ٿو.
ڪارونجهر جي ڪور ويجهو ڳوٺ چتراسر ۾ ڪي ماريا ماري روجهر
مارين ٿا ته به پيارو تڙپي پوي ٿو ۽ نظم لکي ٿو.

گُسن ٿيون روجهر ٻيون رڻ ۾،
روئي ٿو روز چتراسر،
ڪڇن ٿيون جيئن بندوقون،
روئي ٿو تيئن ڪارونجهر

پياري جي شاعريءَ ۾ وچوڙو به نمايان نظر اچي ٿو. موٽابا ريلوي
اسٽيشن تان بيهي جڏهن هو پنٿي سنڌ ڏانهن ڏسي ٿو ته سندس روح
رت جا ريل هاري ٿو ۽ انهي ڪيفيت ۾ هو جيڪي بيت لکي ٿو سي
پڙهندڙ جي بُت ۾ سيسرات وجهي ٿا ڇڏين. برساتن جي ڳالهه
ڪندي باردِر جي ڳالهه ڪري ٿو ويڙا جي ڪهاڻي به ورجائي ٿو ۽ پوءِ
انهن تلخين جي ڪهڪ گهٽائڻ لاءِ هوروايتي حل آڇيندي مذهبي
هم آهنگي ۽ پائيچاري جي ڳالهه ڪري ٿو پر دنيا ڏٺو آهي ته جڏهن
به ڪا شئي بازار جو واپار ٿيندي آهي ته پوءِ انسانن لاءِ اتياچار ٿي

پوندي آهي. مذهب کي به جڏهن کان بازار ٻولي ۽ ڀرتي ڏني آهي ته نه رڳو دنيا ورهائجي ويئي آهي پر دلين جي ورهاڱن جو به ڪارو ڪيس ٿيو آهي.

پياري جي هن مجموعي ۾ سندس ٻالڄتي جي اڪير بابت سنڌي توڙي ڍاٽڪي شاعري سڀني کان زور آهي. شاعري جيترو نج خيال تي ٻڌل هوندي اوترو ئي ڀر اثر هوندي شاعريءَ ۾ ڀرتي هلي وڃي ٿي پر شاعري ڀرتيءَ تي بيهي نه سگهندي شاعريءَ ۾ خيال جي ڪنوار ڪي سڀ کان وڌيڪ مڃتا ملندي رهي آهي. پياري جا نظم اهڙي نج خيال تي ٻڌل شاهڪار نظم آهن جيڪي دنيا جي انهي قسم جي شاعريءَ کي ڪلهوڙي سگهن ٿا.

اونهاڙي ري ويڪيشن ۾، لڪ لڪوئي، روح رميا ٿي،
آڪو پايو، مير روسايو، گهر گهر ڏاڻا، ڪين پنيا تي؟
ٻاڙو تن را، ڏينهن سنڀاري، نيٺ مانهانجا، رات پڄيا تي

انهي نظم ۾ بچپن هڪ اسڪرين وانگر با تصوير ٿي اکين اڳيان گذري ٿو. هر ٿري ٻار جو ٻاراڻو آهي ڏاڪا پار ڪري ٿو. پيرن ۾ پڳ رکي (جُتي) نه هوندي هئي اڪن جا پڙا ٻڏي جتي ٺاهبي هئي. سرن جي اتوڻن ۾ ڏورو ٻڏي لاري ٺاهبي هئي ڇاڪاڻ ته لاري ٿري ماڻهو لاءِ خواب رهي آهي. هاڻي ته ڀانت پتيليون لاريون ٿر ۾ ڏاڻن وانگر اچي ٿيون آهن. نه ڄاڻ ٿر جو ڇا ٿيندو؟ ڪاڪي پونجي جي ڪوٽڙيءَ مان چوراييل پيڙين ۽ ٿوڻن پيڻ ۾ جيڪو مزدو آهي اهو شايد دنيا جي ولايتي ۽ مهانگن سگريٽن ۾ مشڪل هجي. ٻاراڻو جي اها اڪير اندر ۾ ويٺل ان ٻار کي ٿئي ٿي جيڪو زماني جي سموري گدلاڻ کان پاڪ هجي ٿو. باقي وڏو ته جڏو آهي جنهنجو وڪ وڪ تي موه ۽ مڏو آهي جنهن کي هوسدائين پاڻ سان کڻي هلڻ چاهي ٿو. پر اندر جو

وينل ٻار کيس انهن اصلي وٽن جي اهميت ياد ڏياري ٿو ته هنن رنگن روپن تي موهجي توپنهنجو پاڻ وڃايو آهي. تڏهن اکر اڳيان اُڀري، واڳوٽي ورندي آهن ۽ ماڻهو جڳ کان ته پڇي ويندو آهي من کان ڪيڏانهن پڇندو. اونھاري جي وٽڪيشن جي لڪ لڪوٽي وسارڻ ڪنهنجي وس ۾ ناهي.

بچپن جي اُتم دن بابت پياري اڙدوءَ ۾ به نظم بچپن کي باتين لکيو آهي جنهن ۾ به اهائي اڪند ۽ اڪير آهي. اهائي سانوڻ گهاٽن مينهن جي ڳالهه آهي ته اهوئي ڪاغذ جي پيڙيءَ وارو قصو آهي، جنهن جيتري بي ڪا حسين ڪهاڻي نه آهي. دنيا بانوري آهي جيڪا ڪبير پڳت جي بقول رڱيل کي بي رنگ چوي ٿي. اهڙي طرح دنيا ۾ جڏهن ماڻهو ٻار هوندو آهي ته کيس ننڍو چيو ويندو آهي ۽ جيئن عمر گذرندي ويندي آهي ته کيس وڏو چيو ويندو آهي. جيتوڻيڪ معاملو ان جي ابتڙ آهي. ننڍڙيءَ وهيءَ ۾ ماڻهو وڏو آهي ۽ وڏي عمر ۾ هو پنهنجي حصي جي ڪوٽا کپائي چڪو هجي ٿو ۽ ننڍي ٿي وڃي ٿو پر پنهنجي پوءِ کي لڪائڻ لاءِ هن اهي لفظ ابتي استعمال ۾ آڻي ڇڏيا آهن يا وري جڏهن ننڍو آهي ته وڏي ٿيڻ جي چڪر ۾ آهي ۽ وڏي ٿيڻ جو احساس منجهس ننڍڙي ٿيڻ جو احساس اڀاري ٿو ۽ هو ان لاءِ انيڪ ناڪام جتن ڪري ٿو ۽ قانقون ڏئي ٿو پر ٻارا تن موتي نٿو ملي. اها تانگهه ۽ طلب ڪانئس هن نظم جهڙا شعر لکرائي ٿي.

بچپن کي ڪيا باتين ڪهون؟،
 بچپن کي ڪيا يادين ڪهون؟!
 بچپن اُتم هوتا ٿيا،
 واپس، سڀ ڪجهه ملتا ٿيا،

اهڙي اتم بچين جا نوحا ڳائيندڙ پيارو شواڻي، دل ۾ دردن جا درياهه
سمائي زندگي گهاري رهيو آهي تنهنڪري، برساتن جو دنگ ته ٿي
سگهي ٿو پر دلين جو دنگ ڪائنات کان به وسيع آهي. پياري جي درد
دلي واري ڪيفيت کانئس ههڙا شعر تخليق ڪرائيندي رهندي ۽ هو
پنهنجي شعرن جي ڪيفيتن کي معنيٰ ڏيندي، مڙي ڏسندو ته
روهيتي جي وٺ کان وٺي، رليءَ جي رنگن تائين گهڻو ڪجهه موجود
آهي. سندس ياد جو اهو سمورو املهه ورثو لڙڪن ۽ مرڪن جي
امتزاج سان ٺمڻار آهي ۽ ادب جي دنيا کي محبت جي موتين جون
سوکڙيون آڇيندو رهندو. پيارو پنهنجي درد کي سمجهي به ٿو ته ڳيتي
به وڃي ٿو ۽ درد جي اها ڳيت ڳيتان خوبصورت غزلن، نظمن، ڳيتن ۽
بيتن جي برڪا ٿي بن برسات وسندي رهي ٿي ۽ وسندي رهندي.

نور احمد جنجهي

جنجهي هائوس، ٿرماڻي ڪالوني

مٺي ٿرپارڪر

28 جولاءِ 2016

ڳوٺ ياد ايندو

پيارو شواڻي سنڌي ٻوليءَ جو خوبصورت شاعر آهي، جنهن جا اڳ ۾ شاعريءَ جا ڪتاب دل چوي ٿي ڳوٺ وڃان ۽ ڀاڻپهو ٻولي ڇپيل آهي. هي هن جي شاعري جو ٽيون ڪتاب آهي. جنهن ۾ سنڌي ڍاٽڪي اردو ۽ ٻين ٻولين ۾ شاعري سرچيل آهي. شاعري جي هن ڪتاب تي لکندي ڳالهين ۾ آئون گيتا جو گيان کڻي اڃان پر وقت جي ٽٽي ويل ارجن کي حوصلو ملندو الاڻي نه!؟. سور جي سرڪش گهوڙي جي واڳ ڪير جهلي؟ نئين سمي جي ڪروڪيتر جو ڪرب به نئون آهي! درد کي دل ۾ امانت وانگر سنڀالڻ ڏاڍو ڏکيو آهي. زماني سازيءَ جي مٽخاني ۾ واعدن جا جام روز ٽٽي حساس انسانن جي سيني ۾ شيشي وانگر رهڻ ڏئي هيٺ اترن ٿا، پر پوءِ به شڪايت انهن جي شان وٽان نه رهي آهي.

پياري شواڻي جي شاعري جي پهرين ڪتاب جي نالي واري نظم ”دل چوي ٿي ڳوٺ وڃان“ کي استاد شفيع فقير سوزيري سر ۾ ڳايو آهي. ڪجهه سال اڳ ۾ ٿر جي مختلف محفلن ۾ انهيءَ نظم تي اڪيون آليون ڪري ٿڌا ساه پريندي ٻڌندڙن کي ڪوي پاڻ ڏٺو هو پر هن کي تڏهن اهو پتو نه هو ته سڀاڻي هن گيت جي تخليقار کي پنهنجي ڳوٺ کان ڪوهين ڏور پرديس ۾ ڳوٺ جي ريل جي لاءِ ترتيب ”برساتن لاءِ ڪهڙا ٻاڊر“ جهڙي شاعري تخليق ڪرڻي پوندي هي ڪوئا جي برسات ساوڙ رت ۾ گهنگهور گهٽائڻ مان برسي آهي يا پيار جي پڪار ۾ اڪيون اوھيرا ڪري وٺيون آهن.

گيت ڳوٺوڻو جو مصنف ڀڳتي تحريڪ جو خوبصورت شاعر جڏو ديو پنهنجي هڪ گيت ۾ چوي ٿو ته:

جڏهن ڏکڻ ڏس جي پهاڙن مان هوائون اچن ٿيون،
۽ محبت جي ديوتا کي به ساڻ آئين ٿيون،
جڏهن اڻ ڳڻيا گل،
پر ٻي پٺت جي پانڌيٿڙن جي دليين ۾ ڌارون وجهڻ لاءِ
تڙپ پڪڙڻ تا لڳن،

تڏهن ڪو تنهنجي وچوڙي سبب ڏکوئجي ٿو وڃي،
سرحد جي پنهي پار واريءَ جوريگستان ساڳي آهي، پر مينهن ۽
نينهن جي مهڪ ۾ وڏو فرق آهي، پنيءَ جي خوشبوءِ جيڪا ملير جي
مٽيءَ مان ماڻي سگهجي ٿي اها راجپوتانان جي ريت مان ڪٿان ملي
سگهي ٿي؟ ڀالو جي پٽ تي مينهن وسارڻ جا منظر پوري مارواڙ کان
موهيندڙ لڳندا آهن. ڍاٽ ۽ مهراڻي جي دڙن تي نه رڳو ڍاٽي ڍولا ۽
مانجهي مڙس ڦينتن سان ڦٽرا ۽ سنڌي ٽوپي سان تنديلا انڊلٽ جو
روپ ٿي روح کي وٺندا آهن پر ڍاٽيون به پنهنجي سونهن سوڀيا ۽
اخلاق حسن ۾ انوکيون لڳنديون آهن. لوڪ ساگر جي ڪوبن
پنهنجي ڪوتائن ۾ بي اختيار ڍاٽي سونهن ۽ مهراڻي جي مهانتا جي
ساڪ پري آهي.

سار وڪاڻان سنڌ ري. مونگ منڌور ڏيس،

جهيڻو ڪپڙو ماڙيو مرد مرد ڏيس

(سنڌ جون ساريون (چانور) ۽ منڌور ڏيس جا مڱ ساراھ لائق آهن، ماڙيو
جو جهيڻو ڪپڙو ڀلو آهي، اهڙي ريت مرد مرد ڏيس يعني مهراڻي
جي خطي جا سهڻا ۽ سڃاڻا آهن)

اُڇوڙي ڪر پاتلي، جيڪاري ري ٻاڻ،

جي جاڻين سک جيءَ روڏڻ ڍاٽ ري آڻ

(پريل ڇاتي ۽ سنهڙي چيلهه واري سنڌيءَ جنهن جي مُک مان هر سنڌ
تي جيءَ جو آواز اچي، گرهستي جيون ۾ پنهنجي زندگي جو سک

چاهين ٿو ته ڍاٽ جي اهڙي ناري پرڻجي اچ

پياري جي پرديس پڌارڻ تي ناليواري ليکڪ ارباب نيڪ محمد
سجڻ پار جي سجڻن جي ڀارت ڪندي ڪاوش مڱڙين معرفت خط
لکيو هو اتي سنڌ جي نوجوان تهجي جي نامور شاعرن حاجي ساند،
خليل ڪنڀار، امر ساهڙ، ساگر خاصخيلي، امر رائيسنگھ راجپوت ۽
بين محبتن جي ميارن سان نظم غزل ۽ نثر سرجيا هئا تڏهن رقم
الحروف جي روح به رڙ ڪندي ڪنهن ڪاغذ جي ڪنڊ تي اتاريو
هوت:

”ڳوٺ ياد ايندو ڳليون ياد اينديون“

هن ڪتاب ۾ ڳهڻن جهڙن نظمن کي پڙهندي جڏهن اڪيون ڪوي
پاران پنهنجي ڳوٺ کي يادن جي هڙ ۾ ٻڌي سرحد جي هن پار
تصويراتي پڊ بڻائي اڏڻ جي ريت تي بيهن ٿيون، تڏهن ڳونڊن جا
گھنگهرو وڃن ٿا ته ڇا ڪوي کي هتي ستارن سان رهائين ڪرڻ
جي لاءِ مالڻهور ويٺ جهڙو منفرد ماحول ڪٿي ملي سگهي ٿو؟ هوا
جي سرگوشين ۾ ڪنهن جي ساهن جي خوشبوءِ اندر ۾ اتارڻ جي لاءِ
گڏي جي ڳولا روز ٿڪائي نه وجهندي؟ رانڌو ڪي رهائڻ وارو مهراڻ گڏ
مهراڻي جي مٺي جهڙو شرميلو ڪڏهن ٿيو آهي؟ ڇاچراڻي جي چيل
پوئرن گلابي شهر جي گل بدن کان وڌيڪ ڪاسبي جي ڪارسرن
ڦلن جو سواگت ڪيو آهي. ڀاتين جي يومي جو جس پتروسوين جي
صاحب جي شهر امرڻي سان حسن جي هوڏ ڇا ڪري سگهندو؟
همروت (امرڪوٽ يا عمرڪوٽ) ڇتيسي جو منڙو ڪوي
بانڪيداس چوي ٿو ته:

مراڻو امرا پُري ڏرا سرنگي ڍاٽ.

رهي جو سوڍو راجوي، پهه پنوانن پات،

(مسافر! منهنجو امراڻو ڌرتيءَ تي امراڻيءَ (دلڪش ماڳ) آهي. ڍات جا هي ڌڙا، جتي پرمار سوڍن جي صاحبي آهي، ڏسندين ته اتي جي ريت سرڳ سمان آهي.)

ڪيهر لنڪي گوريان، سوڍا چتر سڄاڻ،

بڙ جهڪيا لائبي سران، آيو گڏ امراڻ،

(جتي چيتي جي سنهڙي چيلهر واريون سندر ناريون هجن، جتي مرد سياڻا ۽ بهادر هجن، جتي لائبي جي تلاءَ تي بڙ جي وڻن جا جهڳٽا هجن، ته پڪ ڄاڻجان اهي آثار امراڻي گڏ (قلمي) جا آهن.)
ديومالائي ڌرتي جي پهاڙ ڪارونجهر جي ڪر آڏو ڪڏهن چوتهڙ جو ڏونگر چيهه پلو تي نٿو سگهي، پلين آڄو جي پهاڙن تي مورن ٻولندا هجن ۽ لوڪ گيتن ۾ ڳايو وڃي ته ”مور ٻولي ملجي آڄو پهاڙن..“
پر صبح سرخي مائل شام سرمئي لڳندڙ ڪارونجهر جو ڏيک نيارو آهي.

ڪارونجهر ني ڪور مرئين تو پڻ مهلين نهين،
(ماتي تهوڪي مور ڏونگر لاڳي ڏيپتو) ڪارونجهر جي چوٽي مرڻ گهڙيءَ تائين وساري نٿو سگهين، ان جي چوٽي تي مور نچي تهوڪندو آهي تڏهن ڏونگر ڏيئي وانگر ٻرڻ لڳندو آهي)
پياري جي شاعري جو روپ ڪوي ڪاليداس جي اروشي جهڙو آهي يا نه پر هن جي عشق جي اروشي مٺي جي ڌڻن تي واري جي سمنڊ جي لهرن ۾ سرجي هئي. جڏهن جواني جو خون هن جي ڳلن تان ٽپڪندو هو. تڏهن ٿر جي واريءَ جي ريتن تي پيار جي ڪٽ جي ايس تان پرهه ڦٽي جي روشني پڌري ٿيڻ باوجود هن کان اٽڻ وسري ويندو هو. هاڻي پويان سار جي سنگمرمر واري پٿر سان متوتڪرائي ڪوئي ڳوڙها آڻي هن جي لاءِ لوڪ گيت ڳائي ٿو ته:

ڪامڻ ڪري گيو ٿي....

(هُو جادو ڪري ويو ٿي....)

ڪلهه هن نوجوان ڪوي جي لاءِ ڪنهن البيلي ناري اوڻي جي وچ تي
ويهي رومال ڀريو هو جنهن پنهنجي ڪارين اکين ۾ هن جي لاءِ
ڪجل پاتو هو جنهن پنهنجن نازڪ هٿن سان ڪنڊڙن ڪاڪلن
کي سنواري مک تي هن جي لاءِ لهرايو هو. جنهن چنڊ کي چونڌي مان
ڏسڻ جي لاءِ ڳوٺ ويڇڻ جي اڪير ٿيندي هئي، تنهن سانوري جي سار
۾ ڌرتيءَ کان دور وڇوڙي جي شدت کي شاعري جي ستن ۾ سمائي
اداسي جا گيت لکڻ کان سواءِ هن ڪوي وٽ چا رهيو آهي؛

دُرُ ڪليل هُيو، اک بند ٿي هُئي،

رات جا ڳي ڪٿيو، مُون سان هڪڙي ڏيئي،

شاعري جي ستن ۾ پنهنجي ڪچائي جو اقرار ڪندي مڃي ٿو ته هن
کي پيت ڪارڻ مجبوري ۾ پيار کي پني ڏيئي پئي.

پيارُ وقت گهريو، پيت کون ڇڏيو!

مُٽس مان پي ڪٿي؟، پيو هُويي جيئي!

فرانسيسي شاعره پنهنجي هڪ نظر ۾ وڇوڙي جو ورلاپ ڪندي
چوي ٿي ته؛

اي منهنجا محبوب

مان ڪهڙي ويڇ وٽ وڃان؟

مان ڪنهن کي پنهنجا گهاو ڏيکارين؟

ڇا انهن طبيبن وٽ اهي اڪيون آهن،

جيڪي ڏسي سگهن

”پيار جا زخم“

تو مون کي جنهن جنهن هنڌ چميو

هاڻي اتي لهو چڪندڙ زخم آهن!
 تو منهنجي وجود جي
 جنهن جنهن حصي تي هٿ رکيو
 اهو هنڌ جلي رهيو آهي
 مان گهايل آهيان
 پر منهنجا گهاو ڪنهن کي نظر ايندا؟
 سواءِ تنهنجي
 “اي منهنجا وڇڙي ويل محبوب”
 “اي منهنجا وڇڙي ويل محبوب”

اهڙي ڪيفيت ۾ پياري شوائي جي شاعري جون سٽون واهيري جي
 وير وارن پکين جيان ولر ٺاهي ورن ٿيون. لکن ۾ جڏهن سڄ لهي تو
 تڏهن رتل راسين جو عڪس هن جي اندر ۾ جڙي ٿو ڪارڻ اڪارڻ
 هن ڏي اداسي پنڌ ڪري ٿي پر سنجها ٿيڻ سان من جي وسطيءَ ۾ ذات
 جو ڏيئو ٻاري اونداهي ۽ اداسي کان آجو جيئڻ جي جستجو ڪري ٿو.
 سياري جي سرد راتين ۾ ڪتين جي ڪر موڙڻ تي اجرن انگن کي
 آغوش ۾ سميتڻ جي سڪ برهه جي باه بڻجي عاشق جي ڪاڍا کي
 آلي ڪاڻي وانگر جلائيندي آهي تڏهن بي چئي من جي ميار نظر جو
 نئون روپ وٺندي آهي

ڊسمبر جون ڊگهيون راتيون

ڪتيون ته ڪيئن ڪتيون راتيون؟

جيئن رڃ ۾ هرڻ ۽ سڄ ۾ مسافر اڃ ۾ اتاولو ٿي پوندو آهي. تيئن ڊيس
 کان شاعر جي اندر ۾ آند مانڌ اٿلي پوندي آهي. پر هن انهي آند مانڌ
 باوجود شاعري ۾ ڪتي نعري بازي ۽ سطحي خيال جو سات نه ڏنو
 آهي. هن آرٽ کي اوليت ڏيڻ جي ترجيحات رکي آهي. پر وطن جي
 وڇوڙي جي جذبات ۽ رومانوي رنگ جي ريت ڪجهه حاوي آهي

اچو ته هن جي چونڊ شعرن جي حسناڪي روح ۾ اتاريندا هلون. جن
۾ وطن جي سڪڙ رومانوي رنگ سان گڏ سماجي اقتصادي مسئلن
جي اپٽارٽيل آهي.

مور من جو روئي، روز ڪيڙا ڪري،
ڊيل ڪائي هُجي، جيڪا آنسو پيئي،
**

اسان منهن پاڻي ۾، ڏٺو ڪونه آهي
ملائيندو مولا، گڏيءَ جي ته گڏ تي
**

اڳي ته ايئن هوندو هو. مليو ٿي اُن بازارين،
جڏهن کان پاڻ سُڌريا هئون، ڏناسين هت پاڻيءَ جا،
**

جنين جي اندر ۾، تڏو آ وڃايل،
تئين کي ترانا، ڪٿي راس ايندا؟
**

روهيڙي جو وڻ ٻنيءَ ۾
بيٺي آ هو، جڻ ٻنيءَ ۾
**

هوءَ هجي شل، روهيڙي جان،
ڏُڪارن ۾، نه مُرجهائي،
**

پُرتن جيان پوتار ڦرن پيا
اوڍي هل، اوڍڻ ٻنيءَ ۾

سڄا ماڻهو، مري آخر، مٽيءَ هيٺيان، مٽي ٿيندا،

پوءِ پي ڏس، پيارا هي، آڏائن ت گهڻو ڪجهه ٿا

نديءَ تي نينگريون وهنجي، ڪٿي ويون مٽ پائيءَ جا،
ندي پئي هيڪلي روئي، ڏسي ڪو ڦٽ پائيءَ جا.

ڳڙ جي ڳنڍ ۽ ٻاجهر ماني !

واه جو آ اولڻ ٻنيءَ ۾

هن پنهنجي ڍاٽڪي شاعري ۾ ثقافتي پابندي واري پيڙهه واري پٿر تي سر رکي آهي. هن ڪٿي به پنهنجي اڳئين شاعري کان ناتو نه ڇڻو آهي. هن جي پهرين ڪتاب ۾ موجود ڍاٽڪي شاعري کي ٿر جي مشهور راڳين ڪريم فقير ۽ نظر محمد رامسري پياري انداز ۾ ڳايو آهي.

پيارو شوائي ريڊيو ۽ اسٽيج جو بهترين ڪمپئر رهيو آهي. ڳالهه ڳالهه مان لطيفو جوڙڻ جو ڌانءُ هن کي ورثي ۾ مليو آهي. هن جي حاضر جوابي ڪمال جي آهي.

تاج جويي مٺي ۾ رهڻ دوران ادبي سرگرمين جي لاءِ جيڪو تحرڪ سڀڌا ڪيو تنهن سلسلي کي اڳتي وڌائڻ ۾ البيلي انسان صادق فقير اهم ڪردار ادا ڪيو. صادق فقير جي اتساهه تي دليپ ڪوناري پيارو شوائي، خليل ڪنيار، دليپ دوشي، دولت رام ڪٽري ۽ ٻيا دوست مٺي ۾ گهڻي وقت تائين ادبي سرگرمين جي حوالي سان سرگرم رهيا آهن انهن ساٿين جي منقعد ڪيل پروگرامن ۾ اسان جهڙن نون لکندڙن کي پنهنجي تخليقي صلاحيت ڀارڻ ۾ موقعو مليو. صادق فقير مٺيءَ ۾ هئڻ دوران روز شام جو ٿر ڪتاب گهر يا ڪاڪي رتن مالهي جي هوٽل تي اچي ويهندو هو. پوءِ صادق فقير جي ڳالهين جا گفتا سٺ ۽ صادق سان گڏجي تهڪن ۾ ترڻ جي لاءِ

مٺي جا سماجي، ادبي متحرڪ ماڻهو پيڙا ٿيندا هئا. پياري شواڻي کي اعزاز رهيو ته هن ۽ خليل ڪنڀار سهڻي راڳي صادق فقير گڏ نه صرف تر جي پتن جو سفر ڪيو پر سنڌ جي بئراجي علائقن ۽ پوري ملڪ جو وڏو حصو پيرن هيٺيان ڪڍيو. ڪڏهن انهن جو قافلو مٺن جي دڙي تي رات ٺاريندو هو ته ڪڏهن ڪاري چاڻ جي چانڊوڪي ۾ ڪيٽي بندر جي ڪنڊ جهليندو هو. ڪڏهن هُو تنڊوالهيار ۾ جهوني شاعر سيد مرتضي شاه ڏاڏهي جا مهمان ٿيندا هئا ته ڪڏهن خيرپور جي ڪجين هيٺ ريڊيو پاڪستان جي راڻن ڪوثر ٻرڙي، مختيارملڪ ۽ سيد اڪبر شاه سان رس رهاڻيون رچنديون هيون. ڪڏهن انهن نئي نگر ۾ ڏيئا ۽ ڏيائون جلايون ته ڪڏهن ڪراچي جي سمنڊ ڪناري وڏن ٻيڙن جا سڙه چڪيندڙ ملاحن سان ملاقاتي ٿيا. صادق فقير جي دڪدائڪ مرتئي تي هن جا نظم و اڍوڙن جا وڍ آهن. ست ست کان جي ڪڙ ڪڙ ڪري وجود مان گذري ٿي. پياري شواڻي جديد سنڌي شاعري جي وڏي نانءُ شيخ اياز جي چونڊ شاعريءَ کي ٿري ٻولي جو ڍاٽڪي ويس پهرايو آهي. پڙهندڙن جي دل کي ڍاٽڪي ترجمي واري حسناڪي سان موهيندڙ ڪتاب ”ٻاٻيهو ٻولي“ جي اڀرنا هن صادق فقير جي حياتيءَ ۾ ئي هُن جي نالي ڪئي هئي.

هن ڪتاب برساتن لاءِ ڪهڙا بارڊر جي اڀرنا به شاعر جي وچڙي ويل دوست صادق فقير ۽ پنهنجي والد صاحب ۽، تر جي سگهاري شاعر، صحافي، ناول نويس ۽ چترڪار پريم شواڻي جي نالي ڪيل آهي. جن جو ڪلهي ڪانڌي ٿيڻ نصيب نه ٿيو. پريم پنهنجي پٽ پياري کي ڏاڍو پائيندو هو. عمر جي پوئين ڏهاڙن پياري کي ساري اياز جي ستن کي چپن تي آڻيندو هو ته؛

جِي سِياڻِي قَدَمَ چُمِي پَنهنجا، ڪا به منزل ته تُون ڪٿي هوندين؟
هائِ، مَنهنجا جَلاوطن پيارا جِي گُهرِي دل ته تُون ڪٿي هوندين؟

زندگي تلخ تجربن جو ڊگهو داستان آهي. شاعرن، اديبن ۽ ليکڪن
انهن داستانن کي قلمند ڪرڻ جي لاءِ جنم ورتو آهي. يانہ؟ بحث کي
اڳتي وڌائڻ جي بدران ڳالهه کي اڌ ۾ ڪڍجي ٿي ته پيارو شواڻي ديس
کان دوريءَ جي خوفناڪ خزان ۾ نه چڻي ها ته سنڌ ۾ رابيل جو روپ
هجي ها. هن موٽاٻاڻو تان مڙي پنهنجي اباڻي وطن ڏي نهاريو ته اڪيون
پر جي آيون. خليل ڪنڀار جي نظم جو سنڌ پڙاڏو ڪنن ۾ گونجڻ لڳو
ڪن ترسين ها، تون مان گڏجي، اهڙو سهڻو ديس اڏيون ها..... (خليل
ڪنڀار)

ديس کان دور عارضي اڏيل آستاني تي پهچي لکيو ته؛

پکي ديس واپس، اڏامي اچي پر،
نوان هي نشان، ڪٿي راس ايندا،

جتي پي مران ۽، جڏهن پي مران پر،
وري جي جمان ته، سنڌ ۾ جنم ٿي.

پارومل امراڻي چيلهار
3 آگسٽ 2016ع

پياري شواڻيءَ جي خوبصورت پورٽريٽ جا قدر شناس پهلو

ٿر جي آدي، ثقافتي ۽ سماجي ڪئنواس تي پياري شواڻي (يا شيوڻي) جي نانءُ وارو تجربيدي ڪلا وسيلي خوب نڪرندڙ رنگ ڪُجهه ڪثرت سان ئي استعمال ٿيندو رهيو آهي. هن نوجوان جي پينسل ڪلر / واٽر ڪلريا آئل ميڊيم واري پورٽريٽ کي پسند ڪرڻ وارن جو ڪاٿو؛ ڪنهن دور ۾ ريڊيي جي سگهاري آوازي ميڊيا ۾ پُهچندڙ پورن ڀريل خطن جي ڳاڻيٽي کان گهڻو مٿي آهي. عشاقن جي ميلن کان مٿاهين هن فهرست ۾ سونهاري واري سائين نيڪڻ فقير، ڪامريڊ ڄام ساقيءَ جي جات سان جڙيل سائين نور احمد جنجهي، واحد جنجهي، آمر ساهڙ شيرين ۽ گداز آلاپ واري گلوڪار صادق فقير، تڙدوسي تاجدار علي آڪبر راهمي، ساميءَ جي فلسفي تي آخرڪار اڪتفا ڪندڙ مير حسن آريسر، اقبال جي خودي واري خيال سان سواڻي سَهَمَتي رکندڙ سائين شنڪر ساگر، پياري سان مانيون ۽ سي. ڊيون ونڊيندڙ محمد علي ڀٽي ۽ سِنڌ جي صوبيدار شاعر خليل ڪُنڀار سميت شمار کان مٿي را مقامي، پرڳڻي ڀٽرا ۽ هم مملڪتي چاهيندڙ شامل رهيا آهن.

مالٽهور ويٺا جي مٽيءَ جو هيءُ مَلُوكُ شبيهه شاعر، ڪمپيئر، اسٽيج
سيڪريٽري، ميل ماڊل ۽ مارٽيءَ جي ٿر جو مثالي ميزبان پنهنجي
ڪردار ۽ گفتار ۾ بجا طور ڪمال جي ڪشش رکي ٿو جنهن کان
چيٽو ڇڏائڻ جو ساهس ڪنهن به سوڍي ۾ به سمايو نه ٿو ملي. مٺيءَ
شهر جي قومي بچت بئنڪ واري هائوڪي هنڌ تي پياري جي پتا
شري سرگواسي سائين پريم شواڻي جڏهين تائينپ رائيٽر کان
ڪمپيوٽر ايڇ طرف لڙندي اُتي هڪ وڏي هال نما مساواڻي دڪان ۾
عريض نويسيءَ، انگريزي ٽيوشن ۽ صحافتي مشغولين کي سرانجام
ڏيڻ لڳو ته ان ڪم ۾ پيارو به سائين جو خوب ساٿ ڏيڻ لڳو بلڪه
سڄي اسٽامپ وينڊريءَ واري ڪرت اڪيلي سر پاڻ ڪرڻ لڳو هو.
اتان ايندي ويندي لانگهاٽو ٿيندي ڪڏهين ڪڏهين آئون به پياري
وت وڃي ٿڪ پيچيندو هئس، هو چانهه چُڪي به پيارييندو هو ته
بعضي بعضي پنهنجي تازي شاعري به ونڊيندو هو. ٻه چار نوان پوڳ
چرچا ٻڌائي آسان جي مائوس هٿاندڻ تي ڪي مُرڪون ۽ ڪي
ٽهڪ به آڻيندو هو. هونئن آسان جي ويجهڙاڻپ ۽ دلي دوستي سنڌي
آدبي سنگت شاخ مٺيءَ جي بيهڙ فعاليت کان پوءِ ٿيندڙ دستوري
گڏجاڻين، مٺيءَ ۾ منعقد ٿيندڙ آدبي، ثقافتي ۽ سماجي سرگرمين،
تقريبن ۽ ويهڪن مهابي اڳي گهڻي وڏي چُڪي هُئي ۽ اڪثر شام
جوروز ڪاڪي جهانم داس رتن لال مالهيءَ واري مصروف ترين!
هوٽل جي سڌائين خالي پيل ڪٿن تي صادق جي سرپٽنچيءَ ۾ مچندڙ
مُناقشيءَ کان آجين ۽ بي غرض ڪچهرين ۾ پيا ملندا هئاسين.
(صادق ڇا موڪلائي ويو ڄڻ آسان مڙني جي مُحبتن جو مرڪزي آئو
چيهون چيهون تي ٿئي ويو آدي ساڻ جي سنگهر ۾ سلهاڙيل آسان
اڪثر دوست بنهه پڇي ڀري هيڪلا ۽ دائمي ويڳاڻا ٿي پيا آهيون،
صادق صفا سچ ڪري ويو آهي! هاڻ ته مٺيءَ جي ڪنهن به محفل،

ميلي ۽ ڪچهري ۾ هن جي ڪمي مٿن کي شدت سان ڪٽڪي ٿي ۽
سچ پچ ڪٽي به من نٿو لڳي!

مُنهجي تصور ۾ ئي ڪونه هونءُ دل چوي ٿي ڳوٺ وڃان! جهڙو
انتهاڻي وٺندڙ نظم لکندڙ شاعر سُڪاريو (وڌيڪ سُڪيو ۽ آسودو)
ٿيڻ کان پوءِ هيئن اوچتو مڙني دوستن يارن کان بنا موڪلائڻ جي هُن
پار هليو ويندو. نه آسان هن جي لڏڻ واري حتمي ۽ ذاتي فيصلن جي
خوشيءَ ۾ آرها ۽ نه ئي آسان کي هن جي ڪاميابي ۽ ڪامرانيءَ سان
نئين سر پرڏيهه ۾ پڪڙڻ اٿڻ تي ڪا ڪاوڙ. پر لحظي لاءِ ڏک ڳاڏڙ
حيرت اها سا ضرورت ٿي ته ظالم هڪڙو الوداعي پاڪر پائي، ملي
موڪلائي ته وڃي ها!

جيئن پيارو گهڻن جي اکين جو تارو رهيو آهي يا آڃا به رهندو آچي
تيئن پياري کي مٿن به ڪڏهين پاڻ ڌاران يا پاڻ کان پنهنجي پري ڪري
ڪونه ڀانئبو آهي. اها بي ڳالهه آهي ته هن سان مُنهجوساڻ صرف
شام توڻي جو رهيو آهي چو ته سَنجھي جو هيءُ ڪنڌ ڪڍائي هليو
ويندو هو پر پوءِ به اٿئون انهيءَ مراسمي ڪي پنهنجي جيون جون وسرنڌڙ
باب ڪري سمجهان ٿو. آسان جي تعلق درميان آيل هڪڙي ئي واحد
ٿرچ موقعي کي: مُنهجي ادبي ۽ سماجي ذميواري، عزت نفس جي
آواز ۽ ضمير جي عدالت ٿي جنميو هو. جڏهين پياري اُن جو آهستي
آهستي احساس ڪندي مٿن طرف پيهر هٿ وڌايو ته مٿن کي اڳ
جيان پاڪرن ۾ پري ورتو.

هاڻ هيٺ اٿئون پياري جي اُن شاعريءَ متعلق پنهنجا مختصر ترين ۽
دلي رايو قلمبند ڪرڻ جي جسارت ڪريان ٿو جيڪا زير نظر ننڍڙي
ڪتاب ۾ توهان جي مطالعي کان مُيسر ڪئي وئي آهي.

پياري جي شاعري مُشاهداتي ادراڪ جي شاعري آهي. شمشير

حيدريءَ مصداق هن کي هاڻ شاعري ڪرڻ جي آڻڪل باقاعدي اچي ٿي ۽ هو شاعريءَ جي اهڙي هنر سان باقاعدي نباھ ڪري ٿو ويڃي. اظهار جي واٽن جا پنڌ پيٽيندي هن مقاميت کي سڀ کان مٿانهين جاءِ تي رکيو آهي. هن جي شعرن ۾ سندس ٻال جتيءَ جي حرڪتن، سنگتن ۽ وندر ورونهن جا اولڙا، علائقائي محرومين جي شناسائي، جوپن رت جي تجربن جي تاثير، ڳوٺاڻي نجِي پڄي ماحول جا من مسرور ڪندڙ عڪس، دوستين ۽ دلبرين جا ڏي، وطن جا وڻ ڇڏي ويڃڻ لاءِ ساڳي ريگ واري مُشترڪ ريت هُئڻ جي جستيفڪيشن، صادق فقير سان دل گهرڻي سَٻنڌ هُئڻ جا جيءُ جهوريندڙ جذبا، ٿر جي سيڪيولر يا ميٽ محبت وارين روايتن ۽ ڪردارن جا ساڙوپا، فطرت جا رنگ ۽ 'مُروٽان موت، مُلوڪان شڪار' واري شغل کي دليان نندڻ وغيره جهڙا اُتساهيندڙ آڳيون پڄائيندڙ ۽ پڄتاءِ سان پُر مظهر بخوبي جهلڪن ٿا.

مُون کي ذاتي طور پياري جو نظم ۽ گيت سان نباھ ۽ سندس آبائي ڍانڪي لهجي ۾ ڪيل شاعراڻي طبع آزمائي وڌيڪ موھي ٿي ۽ آئون اُن جو دلِي مُعترف آهيان. باقي پياري جا غزل ۽ بيتڙا به ڌيان ڇڪائڻ جوڳا آهن پر جي هُو خيال جي اُڏار تخيل جي معيار ۽ سوچ سنڀار کي آڃا وڌيڪ گهري ادراڪي سانچي ۾ ڊاليندو ته ٻين صنفن جي صورتگريءَ ۾ به گهڻن کان گوءُ ڪٽي ويندو. آئون هتي پنهنجي ڏنل رايي سان ميل کائيندڙ شعري حوالي ڏيئي آجائي ورجاءُ ڪرڻ کان گريز ڪريان ٿو. پوءِ به اهو ڪوٽ ڪرڻ (Quote) کان پاڻ کي اصلُ جهلي نه پيو سگهان ته پياري پنهنجي سرجيل غزلن ۾ پڻ ڪي آنوڪيون ۽ آڇوتيون تشبيهُون، تمثيلون ۽ استعارا نهايت ئي نواڻ ڀري انداز ۾ سُهڻي ۽ سڀاويڪ نوع ۾ ڪتب آندا آهن. جيئن مٿلن: پوتار کي پُرت جهڙي ڪرخت ڪنڊيدار ۽ بيحد بيزار ڪندڙ گاه سان

پيٽڻ، تار درياهه يا درياهه شاهه جي جي جوين کي گوگهٽ واري تمثيل آڻين، ڏسي ڪوڙت پائيءَ جا' وارو استعارو استعمال ڪرڻ، غم جي تڏي ۽ خوشيءَ جي تراني جي موڙن جڙاوت ڪرڻ، 'هاريءَ جو ڊاگي ۾ نيٺ ڊوڙائڻ،' پاڻيءَ ۾ منهن ڏسڻ' واري محاورو جو موڙن ترين اظهار ڪرڻ، رليءَ جي پڙ جو ڳالهائڻ ۽ هنڊائي تي هر مڇ پرت چٽڻ جهڙيون عڪس بنديون وغيره

پيارو هن ڪتاب جي قافين ۽ رديفن ۾ ڪجهه اڏاڙيون ستيون تقليدي پيرائي ۾ به چڙهيو آهي جن جي مختصر نشاندهيءَ لاءِ نيٺن جي غليل هئڻ واري گسيل پٽيل تشبيهه کي گوڏن جي اضافت سان ورجائي پيٽڻ، ست ۽ هٿ جو هماليائي سهارو وٺڻ، ۽ اڏوري چمي وارا چند مثال مٿاڇري نگاهه طفيل هتي ڳڻائي سگهجن ٿا.

آئون دل سان دُعا ڪو ۽ آسونڊ آهيان ته پياري جي اڳوڻن ٻن ڪتابن يعني پهرين شعري ڳڻڪي 'دل چوي ٿي ڳوٺ وڃان!' ۽ شيخ آياز جي چُونڊ شاعريءَ جي ڍانڪي لهجي ۾ ڪيل ترجمي تي ٻڌل ڪتاب 'ٻاٻهوبولي' جيان ڏنگي پنڌن کي فطرتي مظهرن لاءِ نه ليڪڻ (سرحدين توانسائون ڪي لئي هين، پڪين، ندين ۽ بادلن لاءِ ڪهڙيون سيمائون!) جي مرڪزي خيال تي آڌاريل هيءُ ڪتابڙو پڻ هن ۽ هن پار جي ساهتي سنگتين جو جوڳو ڌيان ڇڪرائڻ ۾ لاريب (پلاشڪ) سويارو ويندو.

دليپ ڪوٺاري۔

مٺي، ضلعو ٿرپارڪر، سنڌ

اڱارو ٻين آگسٽ، 2016

زمينون ۽ زمانا ۽ ڪٿي راس ايندا

هن سان پهرين ملاقات ٿي ته الائي ڪڏهن هتي ڀر ايترو ياد آهي ته انهيءَ ملاقات جو وسيلو صادق فقير هيو. آئون خليل ڪنير سان گڏ صادق جي ڪچهري جي سحر ۾ شامل ٿيو هئس ته هي به انهي ڪچهري ۾ هوندو هو. اهي مني ۾ منهنجا شروعاتي ڏينهن هئا. صادق هڪ اهڙو نقطو هيو جتي مني جا اديب شاعر ۽ علم دوست اچي گڏ ٿيندا هيا. انهي ڪچهري ۾ هن جا تهڪ به شامل هيا. هن جي شاعر ۽ سٺو ڪمپيئر هجڻ جي ته مونکي اڳي خبر هئي پر وڏو لطيفي باز هجڻ جي خبر تڏهن پئي. جڏهن هن سان شناسائي ٿي، ٿر جي هڪ ڪلاسيڪل برادري ۽ ڪجڙ نالي وارن اديبن تي هن جيڪي لطيفا ٺاهيا. ايترا ته وڏائي فقير جا به لطيفا ڪون آهن. کيس هي سٺي سندس والد سائين پريم شواڻي پينگهي ۾ ئي ڏني هئي. انهن لطيفن جي بنياد تي هن صادق سان گڏجي همراڻن کان جيڪا اوڳاڙي ڪئي انهي جا شاهد اهي آهن جن ڪٽاهيون کاڌيون. باقي ڳچ سنگت هن جي 19 سوڙي ماڊل فٽفٽي ۾ تيل انهي بنياد تي جام پرايو ته مهرباني ڪري هن لطيفي کي هاڻي نه ڦهلاءِ، پر هي انهيءَ ڏر سان اهو واعدو ڪرڻ کان اڳ نئون لطيفو ٺاهي مني جي مارڪيٽ ۾ لانچ ڪري پوءِ واعدو ڪندو هو. اهوئي موثر سائيڪل ريڊيو پاڪستان مني جي ڳچ سنگت لاءِ نه صرف ٽانگي جو ڪم ڏيندو هيو پر گھڻن جي گهرن جو سيد و سامان به انهي تي

شخصيت جو پاسو ڳرو لڳو. تنهن ڪري مون معذرت ڪندي هن جي باقي زندگي تي لکڻ جو اسرار ڪيو. هو جيڪو سڄو سراپا ٿر آهي. توهان هن جي ڳالهين ڪچهرين شاعري پروگرامن ۽ ڪاروبار مان جيڪر ٿر ڪڍي ڇڏيو ته پويان پيارو باجهر صاف ڪرڻ کان پوءِ بچيل صرف تيلن (ڏونٽريا) کانسواءِ ڪجڙ به ناهي. هن هروقت هر ويلي ۽ هر هنڌ ٿر کي سوچيو ۽ پڇاريو آهي. ريڊيو تي هٿاسين ته ٿري گيتن لاءِ ڪوشاڻ رهيو. ڍاٽڪي پروگرامن جو وقت وڌاريائين. ايتئين ٿر جي هنر ڀرت کي ترقي وٺرائڻ. پنهنجي واڌي ڪم ۾ جدت آڻڻ. ٿر جي فلورا فانا. ختم ٿيندڙ رسمن رواجن يا پراڻن ڌنڌن ۽ هنرن کي سنڀالڻ جو ڪم ڪرڻ هن جي زندگي جو مقصد رهيو آهي ۽ هو اڄ به انهي ڪرت سان لڳل آهي.

جنهن ڏينهن هو پاڻ پنهنجن جا گهاءَ نه سهندي هتان ويڃڻ لڳو هو جنهن جو پتو صرف صادق جي فيميلي کي ئي هو، ته انهي ڏينهن اسين هن سان گڏ صادق فقير جي اوطاق تي پتن راند ۾ ٻه ٻه هٿ ڪري رهيا هئاسين. هن ڪنهن کي ڪون ٻڌايو، کيس خبر هئي ته دوستن سان موڪلائيندس ته وڃي ڪون سگهندس ۽ رهڻ هونئس مشڪل هو. اسين سڀ ڏاڍا ڪاوڙياسين خليل روئي روئي اصل باه ٿيل هجي. سائين صادق به مون سيريئس ٿيل تڏهن ڏٺو پر هن پنهنجين مشڪرين سان سڀني کي سرچائي وڌائين. پياري هندمان سنڌ گهمڻ اچڻ کان اڳئين ڏينهن ميسيج ڪيائين ته صبحاڻي اڃان پيو. مون مذاق ۾ چيو ڇو؟ جيڪو جواب ڏنائين انهي جي تشريح ڊاڪٽر صاحب ئي ڪري سگهي ٿو. شوڪت، خليل ۽ اسين سڀ ميرپورخاص وياسين. ملندي ئي مشڪريون شروع صادق جي وچوڙي کان پوءِ اهو پهريون ڏينهن هيو جڏهن استاد ممتاز نهڙي پاران پياري

جي مان ۾ ڏنل دعوت ۾ سڀ دوست نه صرف ڪلياسين پر صابر فقير
ڳاڻڻ ۾ پلٽا هنيا ۽ ممتاز يڪتارو چيڙي وڃايا پياري جو 15 ڏينهن
اسان وٽ رهي وري واپس هند وڃڻ مهل مون رابطو منقطع ڪري
ڇڏيو. آئون ڳوٺ هليو ويس. سندس ڀائرن بيتامبر شواڻي ۽ ايشور
شواڻي کي فون تي چيم هاڻي هن ذليل سان آئون موڪلائي نه
سگهندس.

مٺي ته هاڻي ڪاٺڻ ٿو اچي. هتي ته هاڻي اهي وڃي بچيا آهن جيڪي
ڪنڌ ۾ نه ڪلي نه ڪوڪو بلڪ ڪنڌ ۾ سربوهڻي پيا هلن ۽
انهن جو ڪنڌ ڪيڏانهن وري ئي ڪانه ٿو. شام جو ڪچهري جو
سبب صادق جا تهڪ. پياري جا لطيفا خليل جا دومعنيٰ جملا
هيا اهي سموريون شيون موڪلائي ويون.
تون ڇا وڃڻين منهنجو ويڙهو ٿي ويران ٿي ويو. هن جي شاعري مون
اندر لائين ڪئي هئي انهي تي وري ڪنهن ٻي پيري لکبوني الحال
هن جي وڇوڙي وانگي هيئن ۾ ڪان جيئن ڪپيل سندس غزل جا
ڪج بند اوهان جي نظر ڪندي موڪلايون ٿا

زمينون زمانا. ڪٿي راس ايندا

اسين هون ديوانا ڪٿي راس ايندا

اسان جو جيئڻ ٿي ملڻ منجه آهي

رساما روزانا. ڪٿي راس ايندا

پڪي ديس واپس اڏامي اچي پر

نوان هي نشانا. ڪٿي راس ايندا.

نصير ڪنير

پيارو شواڻي دردن جو ڪيسو ٻاءِ

سنگت، پياري شواڻيءَ جي شاعريءَ جو مجموعو ڇپائي رهي آهي ۽ مون لاءِ سندس شاعري ۽ شخصيت تي لکڻ يقينن ڪنهن امتحان جي گهڙيءَ کان گهٽ ڪونهي. پيارو جيڪو منهنجو سوٽ به آهي ته بچين جو ساٿي به، ٻارو تن ۾ اسان ڇڏا پائي اتي ڏڪر به گڏ ڪيڏي آهي ته انڌلو پوپوبو، سِروتي جي اڌڙ ۾ رسوبڙي ٻاراڻي زندگيءَ جون گاڏيون به گڏ گهيليون آهن ته خالي ماچيس جي کوڪن مان ويڇن کي ويجهما آئيندڙ ٽيليفون به ٺاهيا آهن، ٿر ۾ آسودگي جي مينهن کي پڪاريندي آڪي پايي لاءِ گهر گهر داڻا به پنيا آهن ته ٿر جي واريءَ دڙن تي اميدن جا پونگلا به گڏ ٺاهيا آهن. ايئن ئي ننڍپڻ ۾ شرارت ڪندي ٻيڙيون چورائي گڏ پيتيون آهن ته ڪٿ جي پاڳي سان اڻهوند ۾ بصر ڪڍا پيڇي اُن سان رُڪيون مانيون به گڏ کاڌيون آهن. اسان نه رڳو پنهنجو سنهري بچين گڏ گهاريو آهي پر حسين جوانيءَ جا هڙئي لمحا پڻ جنت مثل ٿر جي واھڻن ۽ وستين ۾ ايتري مسڪين جھان خان کوسو ڊاڪٽر ڊريگو ڊاڪٽر هرچند ۽ مامي وشن جمرن ڪردارن جي نقشقدمي ۾ ائين ئي گڏ گهاريا آهن جيئن پياري جي شاعري جي هن مجموعي ۾ سارو نقش چٽيل آهن. اڄ جڏهن پياري شواڻي تي لکڻ خاطر اسان جي تعلق جي تاريخ کي تحقيقي اک سان

پروڙڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هئس ته شدت سان محسوس ڪيم ته جڻ منهنجي خوبصورت يادن جي اثاثي ۾ هن سان گهاريل ڏک ۽ سک جي هر هڪ گهڙي هڪ روحاني ائٽم تعلق جي ڪڙي ڪڙي مثال بڻجي اسان جي رشتي کي هڪ مضبوط سنگمر ۾ سوگهو ڪري چُڪي آهي. جيئن پٽائي چيو آهي ته:

ڪڙو منجه ڪڙي جيئن لوهارن لپيتيو
منهنجو جيءُ جڙي، سُپرين سوگهو ڪيو.

ها انهيءَ ۾ ڪوبه شڪ ڪونهي ته پيارو جنهن جو به پيلي آهي اُن هر ڪنهن لاءِ هو سندس ئي شعر جيئن هڏڙوڪي رهندو آهي:
چوٽ توکي لڳي، درد مونکي ٿيئي،
جيئن مان توجيٿان، ايئن پي ڪو جيئي!

شايد اهو ئي سبب آهي جو منهنجي زندگيءَ جي هر اهم فيصلي ۾ مون پياري جو ۽ پياري منهنجو اثر قبوليو آهي، ايستائين جو ڌرتي ماءُ کي ڇڏڻ جو موت مثال ڪڙو فيصلو به اسانجو مشترڪ فيصلو رهيو. ان حوالي سان جيتوڻيڪ سنگت وٽ ڪئي سوال آهن اسان لاءِ پر اسان وٽ اڃا پڻ ڪوبه جواب ڪونهي پٽائي جي انهن بيتن کانسواءِ ته:

مونکي مون پرين، ٻڌي وڌو تار ۾،

اُڀا ائين چون، متان پانڌ پُڙائين-

جي سنگت کي اهو به نه وڻي ته کڻي ائين چئجي:

ڪنهن جو ڪونهي ڏوهه، امر مون سين ايئن ڪيو

بهر حال ڪنهن اردو ۾ سچ چيو آهي ته 'داني داني پي لکا هي ڪاني والي ڪا نام'. ڌرتيءَ جي ڏوري هڪ گهري درد جو نانءُ آهي. پيارو جيڪو ظاهري طور سڀني کي لطيفن ۽ مزاح سان ڪلاتيندو وٽي تنهن

ڪي آئون سڃاڻان ته ڪئين هواندر کان تمام حساس هئڻ ڪري پنهنجي عام زندگيءَ ۾ به ڪجهه جهمير ٿيڻ دردن جي پيڙاهه ڪڍي جيئن دورهيو آهي ۽ تنهن لاءِ ڌرتيءَ جي دوري يقينن ڪنهن زخم جي ناسور بڻجڻ کان گهٽ ڪونهي ۽ انهيءَ ناسور کي گنپير روڱ بڻجندي مون تڏهن ڏٺو جڏهن اسان جي دوست ۽ پياري شواڻي جي ساهه سريڪي پيلي صادق فقير جي ديهانت واري خبر پياري ڪي پئي. هن کي پهريون ڀيرو مون ميڻ بتي وانگر پرندي ۽ گرندي ڏٺو. هو دانمون ڪرڻ ۾ هو ۽ مون کي چوڻ ۾ هويار مون کي سنڀالجان. اڃا هو صادق جي صدمي مان نڪتوئي ڪونه ته سندس والد صاحب اسان جو محترم سائين پريم شواڻي به پرلوڪ پڌاريو کيس ڪلهو به نصيب ڪونه ٿيو. جڻ اسان سسئي هجون ۽ هي ڏک صرف اسانجو ئي نصيب هجن. هن پنهنجي ئي شاعري ۾ صحيح لکيو آهي ته هو دردن جي گهري ۽ ڊگهي پيڙاهه کي سياري ۾ ڪوري دلي جيان ڪئين پيئي ٿو.

گهڙي ڪوري جيان آئون،
 سنجهي کان صبح تائين
 سياري کي پيئان آئون.
 جيئن ته ڪيئن جيان آئون،
 اسان تي هي صدين جيڏيون
 ماکوڙي جيان مٽيون راتيون
 ڪٽيون ته ڪيئن ڪٽيون راتيون؟
 ڊسمبر جون ڊگهيون راتيون!

پر بهر حال پياري سان تمام ويجهو هئڻ ڪري گهٽ ۾ گهٽ آئون هن کي سڃاڻي سگهان ٿو ته هواندر کان بلڪل ڇورا ڇورا ٿيڻ جي

باجود ڪيئن نه رڳو پاڻ پنهنجا درد خلق کان لڪائي جيئن ڄاڻي ٿو
پر پنهنجي چهري تي مصنوعي ڪل جوئي صحيح پر ماسڪ لڳائي
سنگت سات کي مشڪل ۾ به زنده دلي سان ڪلي گذارڻ جو ڏيڻدو
رهي ٿو.

پر ٻئي پاسي جڏهن مون جهڙا ڪمزور دل ماڻهو ڪيس ڌرتي وڃوڙي
جي درد جي دانهن ڏين ٿا ته هو حقيقت پسند ٿيندي پنهنجي فطري
جذبن تي وڏي بر دباري سان قابو پائي مشڪل حالتن جو ڏهنه دليءَ
سان سامهون ڪرڻ جو ماحول پيدا ڪري ٿو ۽ پنهنجي ماتي پومي
واري ٿر جي عڪس کي راجستاني ٿر ۾ ڏسڻ جي منظر ڪشي
ڪندي اهو ويساه ٿو ڏي ته ماتي پومي ڪڏهن به ۽ ڪٿي به ڪنهن
کان دور ناهي هوندي آئون سچ ٿو چوان پياري جي هيٺين ڪويتا ۾
مون منهنجي جنم پومي کي راجستان ۾ جر ڪندي ڏٺو آهي جنهن
سان پناهگير هئڻ جي باجود منهنجو زندگيءَ ۾ هڪ پيرو پيهر ويساه
وڌي ويو نه ته پناهگيري اهل دل ماڻهن کي پٿر بڻائي ڇڏيندي آهي.

دل چوي ٿي هاڻ پيارا،
ڳوٺ سڄي کي هڙ ۾ ويڙهي
رڪجي راجستان سڄي ۾،
جنهن ۾ جوڌا ٿو ٿو جر ڪي،
جنهن ۾ پارا ٿو ٿو ڀسجي،
جنهن ۾ ڏونگر ڌورا آهن
تنهن ۾ محب گهرائي پنهنجو
چونئرو آڏجي، لائيڊي آڏجي،
جن جي چوٽين چنڊ اهوئي،
پنهنجو پيارو روپ ڏيکاري
تڏهن پنهنجو ڳوٺ سنڀاري

مُحب مٽي کي مالهاڻي جيان
چاتي لائي مور ڏيڪاريان،
هت ئي پنهنجو ڳوٺ سنواريان
جنهن جي هر ڪنهن کيت ڪناري
هرڻ هزارين چالون آهن
تنهن ۾ پنهنجا چونڊا چاچيان،
مالهاڻي کي تنهن ۾ آڻيان،

پيارو شواڻي جي ٻي شاعر اڻي جرئت اها به آهي ته هو مذهب ۽
سرحدِي تار واري تاثر جي بنياد تي سنڌ واري ٿر ۽ راجسٿاني ٿر جي
هٿرادو ڌڻ ويڇن واري تصوراتي لکير کي مٿاڻي پنهنجي شاعري
معرفت حقيقي زندگيءَ جي آئيني ۾ ائين پيش ڪري ٿو جڻ هو
برصغير جي ورهاڱي کان ڪنهن اڳين نسل جو باشندو هجي.

جوڌاڻي کان امراڻي ڏي ،
رات سڄي، هُئي آوت جاوت ،
برساتن لاءِ ڪهڙا بارڊر ؟
وسڪاري لاءِ ڪهڙي ويزا ؟ !
ساڳي ٽاڻي گڏ ڀنا پئي ،
ڍاڻي، ڪاڇي، جهيٽي جهڙ ۾ ،
توڪي ساري تنهنجي وينگس
ڀڄندي پيڙيا، پاڪر ٿر ۾
برساتن لاءِ ڪهڙا بارڊر ؟
وسڪاري لاءِ ڪهڙي ويزا ؟ !
صادق ٻڌجي بنهي پاسي ،
حيدر جي پي هاڪ اڃان آ

بيجل ٽنهنجن ٻولن جي پٺ ،
 مٺياڻي ۾ ڌاڪ اڃان آ ،
 برساتن لاءِ ڪهڙا بارڊر ،
 وسڪاري لاءِ ڪهڙي ويڙا ؟
 ڪُنڀيون ، چيٽ هيڪو جهڙا ،
 ٻنين وٺين ساڳي رنگت
 چوهوٽل واري ڏونگر جهڙي ،
 ڪارونجهر جي آهي بيهڪ ،
 برساتن لاءِ ڪهڙا بارڊر ،
 وسڪاري لاءِ ڪهڙي ويڙا

جيتوڻيڪ ڌرتيءَ کان ڏوري هر اهل دل ماڻهولاءِ زندگي جو سڀ کان
 ڪنن ۽ ڪٿو تجربو هوندو آهي جئين ورهاڱي وقت ٻنهي پاسي
 ڪئي نامور شخصيتن زندگي جو اهڙو درد پوڳيو جنهن ۾ سعادتي
 حسن مننوءَ ۽ فيض احمد فيض جهڙا ليکڪ ۽ شاعر پاڪستان ۾
 رهيا يا اهڙا انيڪ هندو سنڌي اديب وري هندستان ۾ اچي رهيا. ايئن
 ئي يقينن پياري جهڙي حساس شاعر ۽ ادب ذوق ماڻهولاءِ پڻ هي درد
 اُن کان گهٽ هر گز ڪونه هوندو جئين هو پنهنجي شاعري ۾ ئي چوي
 ٿو:

مڙي موٽا ٻاٽو تان ، ڏسي لوهي تار ،
 اکين تي انداز ، اوچتو اچي ويئي.

توڻي جو سرحد تي تارن سبب سالن جي ساهه سريڪن خليل جهمڙن
 جگري دوستن جو وڇوڙو پياري کي پويان هر پل پڪاريندو به رهي ٿو.
 ڪن ترسين ها ، تون مان گڏجي ،
 اهڙو سمڻو ديس اڏيون ها ،

۽ وري ساڳي ريت پيارو به وڇوڙي جي انهي درد کي اندر کان محسوس

ڪندي پنهنجي شاعري ۾ چوي ٿو:

مڙي موٽائبائو تان، ڏکي پيو ڏيل

مونڪان ڪنهن خليل، جوين ۾ جدا ڪيو

پر باوجود انهي جي پيارو مذهب ۽ سرحدن تارن ذريعي الڳ ڪيل
ڌرتيءَ جي ٻنهي پاسن پنهنجي تصوراتي زندگي ۾ جيئڻ واري
احساس کان هرگز مڙي نٿو ۽ ائين هو پنهنجي پناهگيري واري
احساس کي قابو ۾ رکڻ ۾ ڪامياب رهي ٿو. جئين هو پنهنجي هن
نظم ۾ لکي ٿو:

هڪڙي پاسي من رهي ٿو

هڪڙي پاسي تن رهي ٿو

من چوي ٿو هُوَ صحيح آه

تن چوي ٿو هُوَ صحيح آه

آءُ ٻنهيءَ جي جهڳڙي وچ ۾

الجهي سلجهان، سلجهي الجهان،

ڏينهن سمورو ڏيه کان ٻاهر

ويڙا تي مان ويهندو آهيان،

تارا ٿيندي، تار تپان ٿو،

ويڙا کي مان ڪين ڏسان ٿو

۽ پوءِ موذن جاڳي تيسين

سپني ۾ مان ڳوٺ گهمان ٿو

هڪڙي ڪن مان بانگ ٻڌان مان،

هڪڙي ڪن مان رام ٻڌان مان،

آءُ ٻنهيءَ جي جهڳڙي وچ ۾

الجهي سلجهان، سلجهي الجهان

هر پل سُلجھي اُلجھندڙ ۽ اُلجھي سُلجھندڙ پيارو ڌرتيءَ کان ۽
پنهنجن ساه سر کين کان ٿيل وچوڙي کي پنهنجو مقدر سمجهيو ۽ اُن
وچوڙي جي دردن جي پيڙاه ۾ سرُور ڳولهي جيئن ڄاڻي ٿو. انهي خاطر
هو ولايت ۾ ويهي جتي ٿر جي يادن کي پنهنجي شاعري ۾ ساريندو
رهي ٿو اتي هو ٿر جي حالتن تي پريشان پڻ رهي ٿو.

الله ڪيستائين، ٿر، ٿر رهندو؟!

گڏي ٿي ڪرولا، گڏيءَ جي ته گڏ ٿي.

يا وري هڪ ٻئي شعر ۾ لکي ٿو.

گُسن ٿيون روجهڙيون رڻ ۾،

روئي ٿو روز چتراسر،

ڪڇن ٿيون جيئن بندوقون،

روئي ٿو ٽيئن ڪارونجهر

ايئن ئي هو ڪڏهن ڪارونجهر جي عڪس کي چوهڻ ۾ پسي ٿو ۽
ڪڏهن ٿر جي ڪولھين کي پنهنجي شاعري جا ڪردار ٺاهي کين
گذرکي ٿو.

راسوڙي جي، رقص سان ڪولھي،

ڪارونجهر جو ڪر گونجائي

اڃا وڏي ڳالهه آهي ته هو جوڌپور جي هينديڪرافٽ واري صنعت
۾ شايد واحد ڪاروباري هوندو جنهن سنڌ کان آيل پناهگير
ڪولھين کي ئي پنهنجي فيڪٽري ۾ وادين جي تربيت ڏيئي ساڻ
رکيو آهي ۽ پنهنجي زندگيءَ جا گهڻا پل انهن سان ئي گهاري ٿو.
اهڙيءَ ريت پياري جي پناهگيري واري زندگيءَ جا انيڪ عڪس
آهن جنهن ۾ کيس اباڻو ديس ٿر هر گهڙي جر ڪندي نظر ايندو رهي
ٿو.

بمحال انهيءَ ۾ ڪوشڪ ڪونهي ته جنهن کي لڳي تنهن کي ڪل

نه ته پاڙي وارن کي ڪهڙي پڇار ۽ اها به حقيقت آهي ته ڌرتيءَ جي وچوڙي جي درد جي پيڙاه صرف ڌرتي کان وچڙيل ئي ڄاڻي سگهن ٿا. اڄ آئون جتي پنهنجي نصيب ۾ آيل پناهگيريءَ واري زندگي تي بدنصوبي جي احساس ۾ گهيريل رهان ٿو اُتي اها فخر ۽ خوشي پڻ آهي ته آئون پنهنجي بيلي پياري شواڻي جي روپ ۾ اڄ جي دور جي هن ڪيسوٻاءِ سان پڻ هر ڀل گڏ آهيان جنهن کان مون اهو سڪيو آهي ته جنم ڀومي کان دور دنيا ۾ ڪٿي به رهجي پر دل ۾ پنهنجي آسي پاسي ۾ ماتر ڀومي کي تصوراتي طور موجود سمجهي سسئي ڄمڙا سور سمندي به مارئي جيان ملير سان جڙيو رهي سگهجي ٿو.

اشوڪ سوٽهڙ،

جوڌپور، راجستان.

آگسٽ 3، 2016

ڪوهنيي جي ڦلڙين جهڙو شاعر

زندگيءَ جون 38 بهارون ماڻيندڙ ڪلڪ، سهڻو سڀا توڻو جوان ۽ پيريل بُت جو مالڪ، دلبرن جو دلبر، ڪلڻهار ۽ ملڻهار محبتن جو متوالو ۽ چاهتن جو رکوالو اسان سڀني جو پيارو پيارو شواڻي جيڪو پنهنجي ظاهري مزاج ۾ خوش اخلاق، خوش طبيعت، خوش مزاج من جو مالڪ آهي. ته وري پنهنجي اندر جي دنيا ۾ پيڙائڻ جو پوڄاري، درديلو ۽ حساس طبيعت جو مالڪ آهي. کيس درد ايتو ته دادلو اٿس جو هو جڏهن به ان جي اُپتار ڪندو آهي. يا پنهنجي اندر جي اُڻ ٿڻ ۽ دل جي ڪيفيت جو اظهار ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو آهي. ته لفظ جذبن جي زبان بڻجي شاعري جو روپ اختيار ڪندا آهن. ۽ هونئن به شاعري داخلي ۽ خارجي ڪيفيتن جو عڪس هوندي آهي.

پيارو جيئن پيار جو پُختو ۽ دوستي ۾ نباھ ڪندڙ آهي تيئن ئي سندس شاعري فطري حُسن، احساسن سان ٿمٿار وڻندڙ ۽ دلڪش هئڻ سان گڏوگڏ سندس پُختي خيال جي اڏار ۽ ٻولي جو حسن ڪمال جو رهيو آهي. پيارو جيڪو شهرن ۾ هوندي پڻ پنهنجي دل جي ڌرتيءَ تي بهراڙين جا خوبصورت منظر ۽ عڪس سدائين چٽيل رکي ٿو. تڏهن ئي ته سندس شاعري جي ڪئنواس تي بهراڙي جي خوبصورت ماحول جي دلڪشيءَ ۽ دلبريءَ جو رنگ پيريل آهي.

نديءَ تي نينگريون وهنجي، ڪٿي ويون مٽ پاڻيءَ جا،
نديءَ پئي هيڪلي روئي، ڏسي ڪوڙت پاڻيءَ جا،

پرديس ۾ هجڻ جي ناتِي پياري جي شاعري ۾ وڇوڙي جو درد پڻ
ڪجهه سوايو رهيو آهي. سندس ئي غزل جي هڪ سِٽ هن ريت
آهي.

جتي پي مران ۽ جڏهن پي مران
وري جي چمان تہ، سنڌ ۾ جنم تي.

يا وري

پڪي ديس واپس، اڏامي اچي پر،
نوان هي نشان، ڪٿي راس ايندا.

پياري جي شاعري ۾ نج خيال جي اُڏار ۽ فطري حسن جا جلوا هڪ
غزل جي هيٺئين بند ۾ پڻ پسي سگهجن ٿا.
مور من جو روئي، روز ڪيڙا ڪري،
ڊيل ڪاٿي هجي، جيڪا آنسو پيئي.

ڪولتا، معصوميت، ٻاروتڻ کي جيڪڏهن پسجي تہ پياري جي
شاعري ۾ ئي پسي سگهجي ٿو. هن جي اندر ۾ ويٺل ٻالڪ کي ڏسي ۽
ٻالڪپڻ تي لکيل شاعري پڙهندي مونکي اڄ به ائين لڳندو آهي. تہ
اڄ به اسين گڏجي لڪ لڪوتي، آڪوپايو يا اندلو پوپو رمي رهيا
آميون. جيڪو تيارو سال اڳ ۾ اسان گڏجي رميا هئاسين.

اوڙ ڦر سونٽو اوتڙي تي،
او انڌلو پوپو پونگيءَ ۾،
اونر سا پايا، ڪيڙ ڳيا،
او آکا پايا، ڪيڙ ڳيا،
وقت نان ڪائي وقت ڳيو
ڪيڙ اسان جو بخت ڳيو

يا وري
اونهاڙي ري وٽڪيشن ۾،
لڪ لڪوڻي، روج رميا تي،
آڪو پايو ميه رو سايو
گهر گهر ڏاڏا ڪين پنيا تي؟

پياري شواڻي جي شاعريءَ جو هي ڪتاب ادب جي ڳاڙهي ڪوهنپي
تي ڦلڙين جيان نروار تي بيهندو ۽ اها اُميد رکي سگهجي ٿي ته پيار
انهيءَ جذبي سان هند ۾ هوندي به سنڌ لاءِ لکندو رهندو.

نرسنگهه سوڍو
مٺي، ٿرپارڪر، سنڌ

خوابن جو تعزيتي نوٽبڪ

پيارا!، مون لاءِ اڄ به ٽنمجي شاعريءَ تي ڳالهائڻ يا لکڻ ايترو ئي مُشڪل ڪم آهي، جيترو ڪالهه تائين ٽنمنجي گھڻ رُخي شخصيت ۽ انهيءَ جي سحرانگيزي جو اُپتار ڪرڻ ڏکيو هو. ٽنمجي اها ئي اهم خوبي رهي آهي ته توزندگيءَ جي هر اهم خوبيءَ کي اهڙي ته سُندرતા ۽ سليقي سان سميتي رکيو آهي جو مون سُميت ڪيترن ئي دوست کي توتي رشڪ ٿيندو آهي.

مون جڏهن اسڪولي دور ۾ توکي ٿلهي ليکي هر ادبي ڪاج ۾ اسٽيج تي ڏميواريون پيائيندي ڏٺو ته سچ پڇين ته مون هر انهي ويلي ڪمپيئر ٿيڻ چاهيو. ٽنمجي مسڪراهن پري نفيس گفتگو هر اهل دل کي موهيو ٿي. وري جو تون شاعري ۾ ڪاهي نڪتين ته تو پاڻ کي هڪ روايتي پيڙ کان پاڻ کي پريرو رکيو. اسان کي ته ٽنمجو هيءَ انداز ۽ اسلوب ئي ڪوٽا جي ڪاج ۾ گھلي آيو.

اڙي هان يار تو ته ڪهاڻي جي ميدان ۾ به پنمجي قلم کي جنبش بخشي. ياد اٿئي نه اها ڪهاڻي ”توکان ٿيندي ڌار“، (هزار داستان 1999) اُن ڪهاڻيءَ ۾ ڪيترون روليو هئي ويچاري فوڙي ڪي. منمجي سائير موجب اُهو اڄ کان پورا سارا سترنهن سال اڳ جو قصو آهي. پر شايد ٽنمجا خط سنڀالي روئندڙ فوڙي جي پاراٽن توکي ڪهاڻين جا پلاٽ ته ڇا اُگھارين پيرين گھر ڇڏڻ تي مجبور ڪيو ۽ تو شاعريءَ جي آغوش ۾ اچي پاڻ کي سميتيو ۽ سنڀاليو.

اهو ٽنمجي لفظن جي اُت ۽ پيشگي جو ڪمال چئجي جو شاعري کي نيٺ ڳوناٿو ماحول ڏنو آهي، جنهن جو اولڙو ٽنمجي هڪ مقبول

نظم ”دل چوي ٿي ڳوٺ وڃان“ ۾ نظر اچي ٿو. جنهن ۾ سُمورو ڳوٺ
هر مڇ جي ڀرت سان ڀريل آهي. اُن ۾ شمري گهٽ پوسٽ کان پڇي ٿو
ڳوٺ وڃي چوئري مٿان چنڊ ڏسڻ کي فوقيت ڏئي آهي.

هر پل ٿو هت ساه منجهي،
هن شهر جا سارا رنگ ڇڏي
ڪنهن چوئري مٿان چنڊ ڏسان
دل چوي ٿي، ڳوٺ وڃان.
دل چوي ٿي، ڳوٺ وڃان.

يار هاڻ تون ئي ٻڌاءِ ته آئون توکي اهو ڪيئن لکي اماليان ته اُنهي
چوئري مٿان اُڀرندڙ چنڊ کي الائي ڪيترا ڀيرا گِرهڻ لڳو آهي، ۽
انهيءَ درد جي وسعت کي هڪ شاعر ٿي بيان ڪري سگهي ٿو. جنهن
جي شاعري جي محور سُونهن، سرتي ۽ سِڪ هوندا آهن.

مون ويس ٿنجهي کي ڀيٽڻ لاءِ
هن ديس سڄي کي جاچيو آ
پر هڪڙي پاسي آهين ٿون
۽ هڪڙي پاسي راج سڄو
پر ٿنجهو پاسو ڀاري آ
۽ ٿنهنجي سُونهن ڏياري آ.

جيوهڻ نه پيارا، ٿنجهي شاعري جي حسن آهي اهوئي ته اُنهي ۾
لفظن جي ڀرتي ناهي. عام فهم لفظن ۾ هڪ پنهنجن احساسن جي
ترجماني ڪرين ٿو. تون به ته مزاق ۾ چيو هو ته مائٽ ڀرتي اها شئي

آهي جيڪا شاعري ۽ ماڻهو پنهي کي تڪليف ڏيندي آهي. تنهنجي شاعري جي سڳهه اها پنهنجو هڪ الڳ ٿلڳ مرتبونا هيو آهي. تنهنجي شاعري ۾ تنهنجو مقامي مشاهدو به حسين آهي.

يتوارڻ لاءِ نيٺ صبح کان
هاري ڊاڳي ۾ ڊوڙائي.

تو جهڙي ريت شيخ اياز جي شاعري کي ڍاٽڪي (ٿر جي مقامي ٻولي) جو ويس اڍايو اهو سمور وانهي محبت جو مثال آهي جنهن خمير جا پاڻ سڀئي جُز آهيون. تون خطي جي مقامي ٻولي سان به بخوبي نڀايو آهي. جنهن ٻولي ۾ تولوليون ٻڌيون هيون.

او آکا پايا ڪيڻ ڳيا؟
او پونگا ناهيا ڪيڻ ڳيا؟
او ڏاڳي لاريا ڪيتر ۾؟
هڙ تي واهيا، ڪيڻ ڳيا؟
وقت نان ڪائي وقت ڳيو!
ڪيڻ اسان جو بخت ڳيو؟

رومانس ۽ ڳوٺ سان گڏوگڏ دوستي تنهنجي شاعري جو مکيه موضوع رهيو آهي. اهو دوستي جي ڀر ۾ توافصلن تي هوندي به ڪسوٽيڻ نه ڏنو توڻي جو خنجر خنجر سامهون هٿ واري واردات جا به ته پاڻ اڪيئن ڏٺا ساڪي آهيون. ڏس سائين صادق فقير جي وڇوڙي تي سموري سنڌ جيان تون به ٻه اڌ تي پيو آهين. صادق فقير تنهنجي دوستي جي ميڙيل ڪُل پونجي هو. هن لاءِ تو ڪيترو رُٺو ان جي

ڪٿ ڪٿي! درد جو ڪو چيڙو ڪونهي.

پٽين جا ها، ڪن ٻڌا سين،
 ها پر توکان پوءِ فقيرا،
 پٽين جا مون نيٺ ڏٺا هن،
 جن جي ڀرسان لنگهندو هئين تون،
 تن مان اڃ پي نير وهي ٿو،
 روئي سڏڪي، سنڌ چوي ٿي،
 صادق، تولا هٺ، چوي ٿي.

توپاران مٺي ڇڏڻ توڻي جو اسان لاءِ اڃ به انجسٽيفائيڊ آهي، پر تون
 ته ساهه سريڪن کان به ويجهو آهين. اڃ به اسٽيجن جا شوقين جڏهن
 پنهنجي ڪارجن ۽ ظفرن ۾ کڻيو پون ته پنهنجو اندر جو ليڪل زهر
 توتي اوڳاڇيو توکي ياد ڪن. اهو به توڻي جو اسان کي پاڻ ۾ نٿو پوي
 پر تون کين ايترو ئي پيار ڏين جيترو پنهنجي يار خليل کي چاهين
 ٿو.

مڙي موٽا بائو تان، ڏکي پيو ڏيل
 مون کان ڪنهن خليل، جوين ۾ جدا ڪيو.

پاڻ سڀني ٿرڻ جو هڪڙو ئي مامو آهي، ان جي محبت کي به تو
 شاعريءَ ۾ ڳايو آهي. مامي وشن ٿري تي لکندي به يار تو ڪنهن لڀاڙ
 يا نعري بازي کان ڪم ناهي ورتو. هن جي جذبي کي تو جيئن ڏٺو
 آهي تيئن پيش ڪيو آهي نه ته توکي به خبر آهي ته جن ڪاسپر

ڪڏهن ڏٺو ئي ڪونه، سي به طويل نظم ڪاسبي جي ڪامڻين تي
لکيو ڇڏين ٿا.

تو ڀرڻ رهيو ئي ناهي!
پوءِ پي رڻ ڪرين تو پيڙو؟،
ماما! ڇا ته مسيحا آهين،
ڪيڏو ست ڪرين تو پيڙو.

خير پيارا، توکي ۽ تنهنجي شاعري کي ڪنهن جڳاڙي جي
سرتيفڪيٽ جي ڪا ضرورت ناهي. تون جيڪو اڄ به سرحدن جي
وچ ۾ اٽڪيل ڌرتي جو وجود آهين. سچ پچين ته مون کي تنهنجي
شاعريءَ ۾ اُهي خواب لهندا ۽ مرندا محسوس ٿا ٿين، جيڪي خواب
ڪڏهن خودڪشي ڪن ٿا ته ڪڏهن تون پاڻ کين گهوگهو ڏيو
ڇڏين ٿو. مون کي ايئن ٿولڳي ته اها صرف شاعري ناهي، اهو مري
ويل خوابن جو تعزيتي نوٽبڪ آهي. جنهن ۾ سُڌ ڪا به آهن ته اُڍڪا
به!!

ڏينهن سمورو ڏيه ڪان ٻاهر
ويزا تي مان ويهندو آهيان،
تارا ٿيندي، تار تپان ٿو،
ويزا کي مان ڪين ڏسان ٿو
۽ پوءِ موذن جاڳي تيسين
سپني ۾ مان ڳوٺ گهمان ٿو
هڪڙي ڪن مان ٻانگ ٻڌان مان،
هڪڙي ڪن مان رام ٻڌان مان،

آءُ ٻنهي جي جهڳڙي وچ ۾
 الجهي سلجھان، سلجھي الجھان.
 هڪڙي پاسي من رهي ٿو،
 هڪڙي پاسي تن رهي ٿو.

امداد حسيني الائي ڪڏهن ۽ ڪٿي چيو آهي ته ”شاعر اهم آهي يا شاعري؟ يا وري ٻئي اهم! اهڙو تعين به هڪ صحتمند تنقيد ٿي ڪري سگهي ٿي، جيڪا في الحال اسان وٽ ناهي ۽ تنقيد جي نالي ۾ جيڪا شيءِ آهي ان ۾ ميرت ۽ معيار بدران ياري باشي آهي.“
 پيارا، ٽنهنجي شاعر هُجڻ ۽ ٽنهنجي شاعريءَ جو قد ڪاٺ ڪڇڻ وارا پلين فوٽ اسڪيل ڪٿي پيا بحر ۽ وزن جا اُتر ڏکڻ ماپين، پر هڪ پڙهندڙ جو پيار ۽ محبت ٽنهنجي انهي سُموري پورهئي جي مزوري آهي. جيڪو پورهيو ڪڏهن به رائيگان ناهي ويو ۽ هر ذوق ۽ ظرف رکندڙ دل محبتون موتاڻڻ ۾ ڪوتائي ناهي ڪئي.

تولاءِ اڃ به اهوئي پيار

تُنهجو پنهنجو
 مڪيش راجا سوتھڙ
 صادق فقير ڊگري ڪاليج
 مٺي ٿرپارڪر
 8 آگسٽ 2016

فطرت جو عاشق شاعر پياروشواڻي

انسان جي خوبصورت احساسن ۽ جذبن کي اظهار ۽ انهن کي لفظن جي مالا ۾ پروڻڻ جو ٻيو نالو ”شاعري“ آهي. شاعري دل جو آواز به آهي ته سجاڳي جو پيغام به آهي. شاعر معاشري جو حساس ذهن رکندڙ ”کردار“ هجي ٿو. تنهنڪري فطري طور تي هوسماج ۾ ٿيندڙ ڀڃ ڊاهه ۽ تضادن تي گهرائي سان سوچي ٿو ۽ سماج ۾ ٿيندڙ تبديلين کي هو پنهنجي شاعري جو موضوع بڻائي ٿو. شاعر فطرت جو عاشق هوندو آهي، جيڪو شاعر فطرت سان محبت ڪري ٿو اهو ئي خوبصورت تخليقڪار هجي ٿو يا ائين ڪٿي چئجي ته تخليق فطرت جي ڪُڪ مان جنم وٺي ٿي ۽ زندگي جي هنج ۾ پلجي پروان چڙهي ٿي. خوبصورت شاعري فطرت جي مظهر هوندي آهي، جنهن ۾ فطرت جا سڀئي منظر سمائيل هوندا آهن. سنڌوندي جي ڇولين جا گڙ گڙ آواز مينهونگي مند ۾ مورن جا تهوڪا، ٿر جي ڀٽن جون تڌريون راتيون، وسڪاري جي آمد جا لوڪ گيت فطرت جا خوبصورت منظرن جو عڪاس آهن. ٿر جي ڀٽن مان اڀري آيل شاعر پياروشواڻي هڪ خوبصورت تخليقڪار آهي. جنهن جي شاعري ۾ خوبصورت جا رنگ پسجن ٿا. شاعري ۽ موسيقي سان دنيا جو هر ماڻهو پيار

ڪري ٿو. ۽ شاعري توڙي موسيقي سرحدن جي محتاج ناهي هوندي. پياري شواڻي جو تعلق نج ڳوٺاڻي زندگي سان رهيو آهي. انهي ڪري هو فطرت جي رنگن سان تمام گهڻو ويجهو رهيو آهي. ٿوري م ائين ڪٽي چئجي ته پيارو فطرت جو عاشق شاعر آهي. پيارو شواڻي ٿر ڪان ڏور هوندي به هو ٿر جي فطري رنگن ۽ سانوڻي مند جي رومانس کي ڪونه وساري سگهيو آهي، جڏهن به جوڌپور جي پدين تي مينهن اوھيرا ڪري وسندو آهي تڏهن ٿر ۽ سانوڻي مند جا سمورا فطري رنگ ان جي اکين ۾ اوتجي ويندا آهن ۽ هو وري سانوڻي جا گيت جهونگهاري ائين چوي ٿو ته ”عمر وري برسارو آيو“

هون به سانوڻي مند جو پنهنجو هڪ رومانس آهي. هي اهائي مند آهي جنهن ۾ اسان کي برسات جي هانءُ ناريندڙ ڪٽين جا منظر، آسمان جي ڪينواس تي ڪنوڻين جي تجلن جا انڊلني رنگ نظر ايندا آهن هن مند ۾ جڏهن مينهن اوھيرا ڪري وسندو آهي تڏهن فطرت جو هر رنگ ڏسڻ وٽان هوندو آهي. هي اهائي مند آهي جنهن ۾ اسان کي هر چن جا مٿر آواز ٻڌڻ ۾ ايندا آهن. هن مند ۾ وسڪاري جا دلڪش منظر پسي سگهجن ٿا. ٻنين ۾ هرن جو اوڙو، جن ۾ نڪرندڙ نئون گاهه هر طرف مال جي چڙن جا آواز مالوندن جون گتڪارون پڻ هن مند ۾ ئي ٻڌڻ ۾ اينديون آهن. هي اهائي مند آهي جنهن کي شاعرن پنهنجي ٻولي ۾ ڳايو آهي. ائين پياري پنهنجي شاعري ۾ سانوڻي مند جي انڊلني رنگن کي ڳايو آهي. پيارو شواڻي ڪيترو سگهارو شاعر آهي، ان جي ڪت ته وڏا شاعر ئي ڪري سگهن ٿا پر پياري سان منهنجي ننڍپڻ جي نينهن جون اتور هيون آهي. ائين ڪٽي چئجي ته اسان جي دوستي جو رشتو ننڍپڻ کان ئي جڙيو هو. هن کي گهر ۾ ادبي ماحول مليو ۽ هو پنهنجي محنت ۽ لگن سان سنوليڪاري ۽ شاعر بڻجي سامهون آيو. پياري سان منهنجو هڪ گهر

جي ڀاتي وانگر رشتو رهيو آهي ۽ اسان گڏجي ادبي ماحول ۾ پير پاتو. زندگي جي سفر ۾ اسان هڪٻئي سان گڏ گهمندي ڦرندي تمام بهتر وقت گذاريو ۽ مٺي جي ادبي ماحول کي سرگرم رکيو. پيارو پنهنجي مزاج ۾ ڪل مڪ ۽ دريا دل ماڻهو آهي. هاڻي جڏهن تڙ مان لڏي سرحد جي هن پار ويو آهي، ۽ منهنجو محبوب دوست صادق فقير اسان جي وچ ۾ ناهي رهيو. تڏهن ايئن محسوس ٿئي ٿو ته زندگي ۾ هاڻ ڪجهه به ناهي رهيو. زندگي جڻ چوسي ٿي لڳي. هاڻي زندگي جا ڏک سور ڪنهن سان سليان سو پيارو محبتي دوست آهي، ۽ هن جو ڏنل محبتون منهنجي زندگي جو پيرم آهي. هو پلين جي سرحد جي هن پار رهي ٿو. پر محبتن ۾ ڪا ڪمي ناهي آئي.

دولت رام ڪٽري

پيرن جيان پوڄڻ جهڙو پيارو ماڻهو

هي 1995 جي ڳالهه آهي جڏهن آئون ڪاليج جي پڙهائي لاءِ مٺي ۾ اچي رهائش پذير ٿيو هئس. گهر ۾ علمي ادبي ۽ پڙهڻ پڙهائڻ جو ماحول هجڻ سبب ننڍي هوندي کان ادب سان ذوق هو ۽ ٻارن جي رسالن ۾ لکڻ سبب مختلف پارائڻ رسالن ۽ ادب ذوق نوجوانن ۽ ڪجهه نامور اديبن ۽ شاعرن سان رهنمائي يا علمي دوستي لاءِ خط و ڪتابت ٿيندي رهندي هئي ته ان جوڌس پتو پوسٽ آفيس مٺي جو هڪ شيلف هو، اتفاق سان پيارو شواڻي جي ٽپال به ساڳي شيلف ۾ هوندي هئي، هڪٻئي جي خطن جا ڍڳ ڏسي پڇا ڪرڻي پئي ته هي همراھ ڪير؟ نيٺ هڪٻئي کي ڳولي لڌوسين. ايئن ان ادبي جهان جي خط و ڪتابت واري سلسلي اسان کي هڪ ٻئي جي ويجهو آندو ۽ ان خلوص پري تعلق جون ڳنڍيون ڏينهن ڏينهن مضبوط ٿينديون ويون. منهنجي طبيعت جي سخت مزاج ۽ ڪارو هجڻ باوجود دوستي، اعتماد ۽ خلوص جي رشتي جو جيڪو پيرم رهندو آيو اهو صرف پياري جو ظرف ۽ محبتون هيون ۽ سندس سهڻي واري عادت هئي. اهو

ٽي سبب هو جو جڏهن پيارو پرديس ڀٽاريو ته مون پاڻ کي تمام گهڻو اڪيلو محسوس ڪيو. ڪافي ساريون اهڙيون شيون هونديون آهن جن سان دل جي يادن جو رشتو گهرو هوندو آهي پر جيتري گهرائي روح جي رشتن ۾ هوندي آهي ايتري رت جي رشتن ۾ شايد هجي! رشتن کي سنڀالڻ جو فن ڄاڻندڙ هن نفيس طبيعت جي مالڪ شخص جي سادگي ۽ سچائي مون هن جي لکڻين ۽ شاعري ۾ به ڏٺي آهي. هن جي شخصيت جا گهڻا پهلو آهن. هو حاضر دماغ، پوڳائي طبيعت، فائين آرٽ جو ماهر، وڏي تحقيقي ڄاڻ رکندڙ ليکڪ، شاعر، سٺو مقرر ۽ مشهور اسٽيج ۽ ريڊيو ڪمپيئر آهي.

سندس شاعري ضرور هن وانگر صفا سادي آهي پر منجھس وڏي تخليقي سگه موجود آهي. خيالن جي نواڻ جو هن وٽ هميشه خزانو رهيو آهي. ڍاٽڪي، مارواڙي، سنڌي، اردو ۽ انگريزي ٻولين ۾ خاصي ڄاڻ رکڻ ڪري هو لفظن جو محتاج ناهي. هن پنهنجي شاعري ۾ ديس جي درد جي اپتار به ڪئي آهي ته ظلم و جبر کي ذات ذريعي آئينو به ڏيکاريو آهي. سندس شاعري ۾ ٿر جي حسناڪين جا عڪس به چٽا نظر اچن ٿا ته پنهنجي ٻولي جو به هن خوب خيال رکيو آهي. هن کي چوڻي جو اديب سڏڻ، وڏو ڀاڱو شاعر ڪوٺڻ بجاءِ هن لاءِ بس ايترو چئبو ته هن پنهنجي حصي جو ڪم مستقل مزاجي سان ڪيو آهي. اهائي ڳالهه هن جي ادبي قد ڪاٺ کي واضع ڪري ٿي ۽ کيس مرتبو ۽ مان بخشي ٿي.

جيتوڻيڪ هو شاعري جي فن جي عروج تي ناهي پهتل پر سندس شعر جي خيال، گھاٽڙي ۽ رواني مان هو پختو شاعر لڳي ٿو. شعر جي هر صنف تي عبور يا فني مهارت هجڻ وڌو ڪمال آهي پر پياري شاعري جي مختلف صنفن تي مختلف زبانن ۾ طبع آزمائي ڪري ادب جي آبياري ڪئي آهي.

مھان شاعر شيخ اياز جي شاعري جو هن جيڪو ڍاٽڪي ٻولي ۾ ترجمو ڪيو اهو اهم ڪارنامو آھي. هن ٻولي جي ترقي جي هڪ راھ ڏسڻ سان گڏوگڏ ادب ۾ پنهنجي حصي جو ڪم ڪيو آھي. ان ڪم ۾ ڪي ڪوتاهيون به ٿيون هجن تڏهن به اها ادب جي تدريج و ترويج ڏانهن اهم وڪ آھي. ان عمل ۾ پياري جون ڪاوشون ساراھ جوڳيون آهن. علمي ادبي گھراڻي ۾ اھو به سائين پريم شيواڻي جهڙي شخصيت پاران پرورش جو اثر به سندس ڪم تي ضرور رھيو آھي. هن سنڌ توڙي ٿر جي علائقائي ثقافت کي هتي ڏيڻ ۾ به پنهنجو ڪردار ادا ڪيو آھي ۽ مختلف وقتن تي اهڙيون سرگرميون عمل ۾ آنديون آهن جن سان معاشري ۾ پنهنجي ثقافت کي زنده رکڻ جو پيغام ملي ٿو.

هن جي ادب سان سنجيدگي ۽ سپردگي جو عڪس هن جي ڪم جي تسلسل ۾ نظر اچي ٿو. ايئن هن سنڌي ادبي سنگت، موهن ڀڳت آرٽ اڪيڊمي، سنڌ فنڪار ويلفيئر ٽرسٽ ۽ ٻين پليٽ فارمزان مختلف علمي ادبي ۽ ثقافتي سرگرميون جاري رکيون. ٿرپارڪر ۾ علمي ادبي سماجي ۽ ثقافتي ميٽراڪن جو مورليڪيو ويندڙ هن سڄا جهڙي ماڻهو جو ٿرپارڪر ۾ علمي، ادبي، سماجي ۽ ثقافتي سرگرمين ۾ خاص ڪردار رھيو آھي.

ريڊيو مٺي جي قيام دوران سندس رضاڪانه خدمتون به قابل تعريف آهن ۽ مسلسل 8 سال هن پنهنجي ٻڌندڙن کي نئين ڄاڻ، نوان رنگ ۽ ٻي پناهه محبتون اربين جنهن جي ڪري اڄ به ڪيترائي بهراين مان ريڊيو جا ٻڌندڙ پياري جون پڇاڻون ڪندا آهن. هڪ ئي وقت سنڌي، اردو ۽ ڍاٽڪي ٻولين ۾ ريڊيو جوانائونسر ۽ ڪمپيئر هجڻ جو اعزاز به کيس حاصل آھي.

هن سان منهنجو جيڪو حجت جو رشتو رھيو آھي انکي لفظن ۾

بيان نٿو ڪري سگهجي پر مون اسانجي 21 سالن جي هن خلوص ۽
پاڻي جي رشتي ۾ هن کان ڪڏهن شڪايت نه ٻڌي ۽ نه ئي ڪاوڙ
ڏني. شايد هن سان رشتو جوڙيندڙ هر ماڻهو اهي ئي خيال رکندڙ
هجي. هن سان جيڪو هڪ دفعو مليو ۽ هن جي مريدي ۾ نه ويو ته
جهڙوڪ هو ماڻهو احساسن کان خالي ڪوڪو هو.

مون ڪڏهن هن جي مانيئي مزاج ۾ نه ذاتي حسد جو هيٺون ڏٺو ۽ نه
ئي ادبي ساڙ. ٽوڙڻ بدران جوڙڻ جي ڪاروبار ۾ مون هن کي ان آڻڻ
جو هيراڪ ڏٺو ته، ”گندين سارو ڏينهن، چنڊ مٿس نه سڪيا“.

شوڪت تبسم ڪنڀر

غزل

دلبر ڌارا، ديوالي
ڪپڙا ڪارا، ديوالي

باروتڻ ٿو ياد اچي،
ڌڻيون تارا، ديوالي

آهي اوهانجا آئيندي
انگل آرا ديوالي

مسڪينيءَ ۾ ڪيئن ڪندا؟
سانگي سارا، ديوالي

آءُ، اسانجي، اوڻي تي
ڪيون پيارا، ديوالي

ڀڳل چوڙيون، سريل بستر، ٻڌائن ته گهڻو ڪجهه ٿا،
سڄو سمجهون، پيا پر هو لڪائن ته گهڻو ڪجهه ٿا.

اوهان تي ڀي جوانيءَ جو هيو واسو، وڏي ويرا،
اوهان تي جي مٿا ماڻهو سڻائن ته گهڻو ڪجهه ٿا.

رڳو هيڪو دفعو پيڙا، هلياسين جو مانئون ٿا آڻو،
تنهنجا ويجهه، منهنجا ويجهه، آڏائن ته گهڻو ڪجهه ٿا.

وڏا ماڻهو ٿيڻ خاطر، وڏيرن جي چائنن تي،
اڃان تائين، اهي ماڻهو پڄائن ته گهڻو ڪجهه ٿا.

سڄا ماڻهو مري آخر مٽيءَ هيٺيان، مٽي ٿيندا،
پوءِ ڀي ڏس، پيارا هي، آڏائن ته گهڻو ڪجهه ٿا

زمينون ، زمانا، ڪٿي راس ايندا ؟
اسين هٿن ديوانا، ڪٿي راس ايندا؟

اسان جو جيئڻ ٿي، ملڻ منجه آهي !
رُساما روزانا، ڪٿي راس ايندا ؟

پکي ڏيس واپس، اُڏامي اچي پر،
نوان هي نشانا، ڪٿي راس ايندا،

جنين جي اندر ۾، تڏو آ وڃايل،
تئين کي ترانا، ڪٿي راس ايندا ؟

نئين شوق ايڏو، اُچارو ڪيو آءُ،
پُراڻا پيمانا، ڪٿي راس ايندا ؟

نديءَ تي نينگريون وهنجي، کټي وييون مټ پاڻيءَ جا،
ندي پئي هيکلي روئي، ڏسي ڪوٽ پاڻيءَ جا،

اڳي ته ايئن هوندو هو. مليو ٿي اُن بازارين،
جڏهن کان پاڻ سُڌريا هئون، ڏناسين هٿ پاڻيءَ جا،

صبح کان سڀ آيون پي، ڪوه تي هيل پاڻيءَ لئه
مگر تون نه آئين جو، لڄيا ٿي پٽ پاڻيءَ جا

جتي ڪل جر جاري هو اُتي ته هاڻ واري آ
مهاڻو ٿو روئي ساري اُهي گُڙگهٽ پاڻيءَ جا

روهيڙي جو وڻ ٻنيءَ ۾
بيٺي آ ڪو، جن ٻنيءَ ۾

پُرتن جيان پوتار ڦرن پيا
اوي هل، اوڍن ٻنيءَ ۾

ڳڙ جي ڳنڍ ۽ ٻاهر ماني !
واه جو آ اولڻ ٻنيءَ ۾

تنهنجا نيڻ بنجي پيئڙا،
ڳليلي، گوڦڻ ٻنيءَ ۾

تون جو آئين سوني تي پئي،
لالڻ، هي لوسڻ ٻنيءَ ۾

ڪاش ملين ها تون پي گڏجي،
پياري سان پرڪڻ ٻنيءَ ۾

توسان شروع ٿي، توتي ختم ٿي
ذڪر ٿواسان جو، ايئن صنم ٿي.

جوڙا سمورا، آپ تي ٺهيا پر،
زمين تي ڪارو، ڪاري رسم ٿي.

اسڪيمن ڪاٺ، آسان ڪيڏيون،
نالون پنهنجو، ڪنهن کان هضم ٿي.

هندو هجي يا، مسلم هجي پل،
هرڪو روئي جي، ڪڙو علم ٿي.

جتي پي مران ۽، جڏهن پي مران پر،
وري جي جمان تہ، سنڌ ۾ جنم ٿي.

ڇوٽ توکي لڳي، درد مونکي ٿيئي،
جيئن مان توجيئن، ايئن پي ڪو جيئي!

دُرُ کليل هُيو، اک بند هُئي،
رات جاڳي ڪٿي، مون سان هڪڙي ڏيئي.

پيارُ وقت گهريو، پيٽ ڪن ڇڏيو،
مُس مان پي ڪٿي؟، پيو هُئي جيئي!

مور من جو روئي، روز ڪيڙا ڪري،
بيل ڪاٿي هُجي، جيڪا آنسو پيئي.

ڳوٺ ساري مٽي، ڳهر آهي مٺا،
ڇا تاثر ڇڏيو، تهنجي هڪڙي ليئي

ٽليا پئي ڪي ٽولا، گڏيءَ جي ته گڏ ٿي،
مونڪي تنهنجي ڳولا، گڏيءَ جي ته گڏ ٿي.

الله ڪيستائين، ٿر، ٿر رهندو؟!
گڏي ٿي ڪرولا، گڏيءَ جي ته گڏ ٿي.

الله ديس ڌارا، وڃي ڇو تون ويٺين؟
روٽان ٿو مان ٽولا، گڏيءَ جي ته گڏ ٿي.

اسان منهن پائي ۾، ڏٺو ڪونه آهي
ملائيندو مولا، گڏيءَ جي ته گڏ ٿي.

هلي آءُ پيارا، ڏسون پاڻ ٻيئي،
مٺيءَ جا مينهولا، گڏيءَ جي ته گڏ ٿي.

توڪي ڪيڏو، هڙ ٿي چامي؟
پُڙ، رليءَ جو ٿو ڳالهائي!

هن جي هٿ ۾ روزمجن لاءِ
ڏاڳو ڏاڳو ٿو واجهائي

هنداڻي ڪي، مُرمج وانگي،
عشق انوکو، ٿو چترائي

پتوارڻ لاءِ نيڻ صبح کان
هاري ڊاڳي ۾ ڊوڙائي

هڙءَ مڃي ٿل، روميڙي جان،
ڏڪارن ۾، نه فرجهائي

راسڙي جي، رقص سان ڪولهي،
ڪارونجهڙ جڙ ڪر گزنجائي

مينهن وٺي کانپوءِ ٿر
گج هيو چڻ گوريءَ جو

ويس ڏٺو جنهن ديسن کي
گهر نه آه تنهن ڪوريءَ جو

موسيقي سڀ دنيا جي
مت نه آهي لوريءَ جو

موضوع مليو ماڻهن کي
نڪري پياسين توريءَ جو

ڪهڙيون عيدون عاشورا ؟
ويڙهي وئين تون هوريءَ جو

ساه پيو آءِ ڌرتيءَ ۾
چمڪو ٿيو جو چوريءَ جو

نظم

تجید

ڍانڪي گيت

صادق فقير نان پيٽا

هيئنئون هٿان مان جائي تو
صادق، ڪوٺ وڃائي تو؟

هوڙي آن ڏوڙيلي آيا.
حاجي، هندو ڪو تيرايا!
رنگ ن ڪوئي نائي تو

هيئنئون هٿان مان جائي تو
صادق، ڪوٺ وڃائي تو؟

هوٽل رتن واڙي تان،
دادن واڙي ماڙي تان
تهڪ ن ڪوئي آئي تو.

هيئنئون هٿان مان ڄاڻي تو
صادق، ڪوڻ وڃائي تو؟

تاهاجي لاريا، اي نزاڪت،
جڪي پيٽو، ٻيڙي راحت
گڏي نان گرمائي تو

هيئنئون هٿان مان ڄاڻي تو
صادق، ڪوڻ وڃائي تو؟

ڊسمبر جون ڊگهيون راتيون

ڪٿيون تڪيئن ڪٿيون راتيون؟
ڊسمبر جون ڊگهيون راتيون!

سُمهي ٿو پئي سنجهي سورج
دُور هڪل دڻن پويان
ڏينهن کي آه تڪڙ توجيان،
ڏينهن تي پي اسان کي ناه
سياري ۾ پڪڙ توجيان،
سڄڻ توريءَ سياري ۾
اسان تي هي صدين جيڏيون
ماڪوڙي جيان مٽيون راتيون
ڪٿيون تڪيئن ڪٿيون راتيون؟
ڊسمبر جون ڊگهيون راتيون!

ڊسمبر ۾ ڊنوڙي جيان
 سرامڻ ۾ ڊنوڙي جيان
 وڌا تو جي پري پاڳر
 پروڪا سي ڏينهن ساري
 سيارا ۽ مينهن ساري
 گهڙي ڪوري جيان آئون
 منجهي کان صبح تائين
 سياري ڪي پيٽان آئون
 جيئن ته ڪيئن جيان آئون
 اوهين ايڏانهن اچو جيڪر
 پوءِ ٻيئي پوءِ پورو
 ڪلي ڪٿيون سڄيون راتيون!
 ملي ڪٿيون سڄيون راتيون!

ڪٿيون ته ڪيئن ڪٿيون راتيون؟
 ڊسمبر جون ڊگهيون راتيون!

ڪارونجهر جي ڪور تي ڪنل چتراسر جي نيل ڳاءُ جونوحو

ڪُنن تيون روجهڙيون رڻ ۾،
روئي ٿو روز چتراسر،
ڪجن تيون جيئن بندوقون،
روئي ٿو تيئن ڪارونجهر
مُيا جت مرگه تولين سان،
اُتي جي رڻ ڪنڌيءَ تي،
اُڏي ٿو لوڻ هاڻي بس،
روئن ٿا راج ڪولهيڻ جا.

اُتي جو هڪ ڪوسو هو.
 جنهن جي ڏور ويندي ٿي،
 جهنگن جوننگ وڌا جيئن،
 روئي ٿو رڻ ڪاري سان،
 جتي ڪله مور تهوڪيا ٿي،
 اُتي اڄ ڏيل ڪُسي جي ٿي،
 جتي ڪله ميزباني لاءِ،
 وڇايا نيٺ ويندا ها،
 اُتي اڄ ڌارين جي لاءِ،
 پڇن ٿيون روز هر ٿيون هت،
 پڇن ٿيون روز هر ٿيون هت،
 کُتن ٿيون روز هر ٿيون هت،
 اها جي ماجر رهندي،
 پٽن جو پوءِ ٿيندو ڇا،
 جنهن تي مرگ ويهن ٿا،
 پٽن جو پوءِ ٿيندو ڇا،
 پٽن جو پوءِ ٿيندو ڇا،
 سين جو پوءِ ٿيندو ڇا

ياتڪي نظم ويڪيشن

اونهاڙي ري ويڪيشن ۾
لڪ لڪوئي، روج رميا تي،
آڪوپايو ميه روسايو
گهر گهر ڏاڻا، ڪين پنيا تي؟
ٻاڙوٽڻ را، ڏينهن سنڀاري،
نيٺ مانهانجا، رات پڄيا تي،
اونهاڙي ري، ويڪيشن ۾،
لڪ لڪوئي، روج رميا تي.

اج کله مانهانگا ، جوتا پهري
 مهیښي بیجي ، بیجا لیان تا.
 پښ او بچپن یاد کران تو
 جدهمین پگیا پرتا ځایا.
 تدهمین اک را پترکا تروزي
 باتا جتین آپین ناهاتا !!
 اتوژان م نوژین پندی
 کهترین لارین ، آپین ناهاتا!
 بازوتږ را ځینهن سنیاري
 نیږ مانهانجا رات پجیا تي
 اونهازي ري ویکیشن م
 لک لکوږي روج رمیا تي

کاکو پونجو ، متي ځینهن رو
 سوتو جائی ، اوطاري م
 آپین سجا ، اوښي تاي
 بیژین پیتا ، چورایوژین
 کاکو جاگي ، جدهان جوتو
 بیژیان ري کوترښي نان
 نلو ځیکي کوترښي نان
 ځکو کښي آپان لاري
 درهوژي درهوژي ، کنگهي کنگهي
 بیسي رهاڼو ، ځکتر منهین نان
 بازوتږ را ځینهن سنیاري

نيٺ مانهانجا رات پڄيا تي،
اونهاڙي ري ويڪيشن ۾،
لڪ لڪوئي روج رميا تي،

هي تان ڏاڙهي اچي اهي پڻ،
منهين نان بينل ويجاڙوڪو
ترتي تانهانجا ڌورا ساري
ڌوپا ڌوپا، آنسو ڏوڙي،
هيگڙوڪين اوسيمان ساري
پيان، ڪنڀين، ڪونڊيران نان،
سپني پتر، چنڊڻ سارون،
بنگلا چڙي، گامان سمهون،
جائي پڄي، روزاني تو
ٻاڙوتڻ را ڏينهن سنڀاري
نيٺ مانهانجا رات پڄيا تي،
اونهاڙي ري ويڪيشن ۾،
لڪ لڪوئي روج رميا تي،

دل چوي ٿي هاڻ يارام

ڳوٺ سڄي کي هٿ ۾ ويڙهي
رڪجي راجستان سڄي ۾،
جنهن ۾ جوڌاڻو تو جو جرڪي،
جنهن ۾ پاراڻو تو پڻ سڄي،
جنهن ۾ ڏونگر ڌورا آهن
تنهن ۾ محب گهراڻي پنهنجو،
چونئرو آڏجي، لانڍي آڏجي،
جن جي چوٽين چنڊ اهوئي،
پنهنجو پيارو روپ ڏيکاري
تڏهن پنهنجو ڳوٺ سنڀاري
محب مٽي کي مالهاڻي جيان
ڇاتي لائي مور ڏيکاريان،

هت ئي پنهنجو ڳوٺ سنواريان
 جنهن جي هر ڪنهن ڪيت ڪناري
 هرڻ هزارين چالون آهن
 تنهن ۾ پنهنجا چونڊا چاچيان،
 مالهاڻي کي تنهن ۾ آڻيان،
 سڀني ساٿين سان پوءِ گڏجي،
 ننگر جهڙو چوهوٽل گهمجي
 جنهن جي بازارن ۾ سُهاڳڻ،
 ڍاٽياڻين کي هُرمچ سونهي
 ماڻهو ماڻهو مڇ مروتِي
 ڦينتا، تريتا، ساڳيا پائين
 تن سان ويهي جهوني ٿر ۾
 صادق ٻُڌجي، حيدر ٻُڌجي
 دل چوي ٿي ڳوٺ اُهوئي
 رکجي راجستان سڄي ۾
 رهجي راجستان سڄي ۾
 ويهجي راجستان سڄي ۾

بچپن کي ڪيا باتين ڪهون؟
 بچپن کي ڪيا يادين ڪهون؟
 بچپن اُتم هوتا ٿيا،
 واپس، سب ڪجهه ملتا ٿيا،
 هم مين جو بهي ڪهوتا ٿيا،
 بچپن کي اُن جهڙون مين،
 بس، گُڙيا ٽوٽا ڪرتي ٿي،!
 ماچيسون کي ڊيون سي،
 ٽيلي فون، بنتي ٿي،!
 بچپن کي هر تلخي ڪا،
 بس، غصا اک دن هوتا ٿيا،
 بچپن کي اُس گاڙي ڪي،
 ڊي هم سب هوتي ٿي
 ڇهڪ ڇهڪ ڇهڪ ڇهڪ چلتِي ٿي
 رڪ رڪ رڪ رڪ چلتِي ٿي
 بچپن کي هر بارش مين

هم تو بهيگا ڪرتي تهئي
 ٿيلون ڪي اُس ريتي سي!
 بنگلي،! بنتي رهتي تهئي
 ٿوڻي پهوڻي مٽڪي سي!
 سڪي سچي بنتي تهئي
 اب تو، هم تم وه نا رهي!
 پيسون ڪو جو پايا هي
 سب ڪچر گهر مين هوتي بهي
 خالي خالي لگتا هي
 اب ڪي بهاگا ڌوڙي مين
 ڪهين نان پهنچا ڪرتي هين
 اب گر بارش هوتي هي!
 اک ڏوجهي ڪو فونون پر
 اب تو بس يي ڪهتي هين
 گهر سي باهر نڪلومت
 تيري ميري گهر ڪي بيچ
 چه انچ، پاني جمع هي!
 اب اُس، ٻوڙهي نديا ڪو!
 ڏيکهي، مدت هو گئي هي
 جس مين ڪوڊا ڪرتي تهئي
 اب گر گائون جاتا هون،
 آنڪهين نديا هوتي هين،
 خود ڪا پاني هوتا هي
 خود هي نهايا ڪرتا هون
 بچين بهي ڪيا بچين تها

جس ڪو واپس لوڻا هون.
بچي ڪهڻا ڪرتي هيئن
مڃن تر بيڻهي روتا هون.
بچين کي ڪيا باتين ڪهون
بچين کي ڪيا يادين ڪهون
بچين اُتم هوتا ٿيا.

ٿر جو ايتي مامو وشنو

منهنجو هڪڙو مامو آهي،
جنهن وٽ ڪو پي کيسو ناهي،
پوءِ پي سندس ڪارج ڪارڻ،
سارا کيسا هُن جا آهن،
جن ۾ رکيل ساري پونجي،
ماما، تڻهنجي پنهنجي آهي،
ايتي جو تون پاڇو آهين،
ڊريگو، هرچند تو ۾ آهن،
تو ۾ رت رهيو ئي ناهي!
پوءِ پي رت ڪرين تو پيڙو؟،
ماما! ڇا ته مسيحا آهين،
ڪيڏو ست ڪرين تو پيڙو،

تو وٽ جيپون ڪارون ناهن،
پوءِ پي ٿنهنجي جهوپي ٻاهران.
ڪيئي جيپن ڪارن وارا،
۽ ڪي ڪارا ڪولهي آهن
رت جوتن کي دان ڪپي ٿو.
جن جوناهي ڪوپي تن کي
وشنو ڪو پڳوان، ڪپي ٿو.
ماما، جيڪر رهندين ساڳو
توسان هٿ هزارين هوندا،
ٿنهنجو قد هماليا هوندو
توسان سٺ هزارين هوندا.
توسان سٺ هزارين هوندا،
توسان هٿ هزارين هوندا.

جوتائي کان امراڻي ڏي

رات سڄي، هُئي آوت جاوت،
برساتن لاءِ ڪهڙا بارڊر؟
وسڪاري لاءِ ڪهڙي ويزا؟!

ساڳي ٽاڻي گڏ ٻيا پئي،
ڍاڻي، ڪاڇي، جهيٽي جهڙ ۾،
توڪي ساري تنهنجي وينگس
پڄندي پيٽيا، پاڪُ رُٿ ۾

برساتن لاءِ ڪهڙا بارڊر؟
وسڪاري لاءِ ڪهڙي ويزا؟!

صادق ٻُڌجي پنهي پاسي،
حيدر جي پي هاڪ اڃان آ
بيجل ٽنهنجن ٻولن جي پٺ،
مٺياڻي ۾ ڌاڪ اڃان آ.

برساتن لاءِ ڪهڙا بارڊر
وسڪاري لاءِ ڪهڙي ويزا؟

ڪُنڀيون، چيٽرهيڱو جهڙا،
ٻنين وٺين ساڳي رنگت
چوهوٽڻ واري ڏونگر جهڙي
ڪارونجهر جي آهي بيهڪ.

برساتن لئڪهڙا بارڊر
وسڪاري لئي ڪهڙي ويزا

ڍاٽڪي نظم

او آکا پايا ڪيڻ ڳيا؟
او پُونگا ٺاهيا ڪيڻ ڳيا؟
او ڏاڳي لاريا ڪيتر ۾؟
هڙ تي واهيا ڪيڻ ڳيا؟

وقت نان ڪائي وقت ڳيو!
ڪيڻ اسان جو بخت ڳيو؟

او چُڪ چُڪ گاڏي، ڌوري تي،
او ريل ريل گاڏي ڌوري تي،
او ڦر ڦر سونٽو اوتي تي،
او انڌلو پوپو، پُونگي ۾،
او نرسا پايا ڪيڻ ڳيا،
او آکا پايا ڪيڻ ڳيا؟

وقت نان ڪائي وقت ڳيو.
ڪيڻ اسان جو بخت ڳيو.
او بصر جهوري پاڳي سان،
تي کاڌي آڀان روڻي سين،
اُوئي مرچان واڙي چٽڻي نان،
هُون جوڻان پيو سالان سان.

او ڇپر ڇايا ڪيڻ ٿيا ؟
او آکا پايا ڪيڻ ٿيا ؟

وقت نان ڪائي وقت گيو
ڪيڻ اسان جو بخت گيو ؟

او وينجهو سائين سبقان تي ،
گُٽتو پيڇي سوئي سين ،
آن لڪي پيڙي پيئڻ تي ،
سائين يونس ، جهوريا تا ،
او اوڻا ٻاهيا ، ڪيڻ ٿيا ،
او آکا پايا ڪيڻ ٿيا ؟

وقت نان ڪائي وقت گيو!
ڪيڻ اسان جو بخت گيو!؟

او ماني پيڙو ، راجو نان ،
تي پوڙهيو آڀان توپي ۾ ،
آن ماسي گومون پنهان نان ،
ڪين جهلي ڏنا ٻاڻو نان ؟ ،
او ڊيپا ، سُنيا ، ڪيڻ ٿيا ؟
او آکا پايا ڪيڻ ٿيا ،
وقت نان ڪائي وقت گيو!
ڪيڻ اسان جو بخت گيو ؟!

صادق فقير جو وڇوڙو

لاڙ، اُتر، تر، ڪاڇي ڪي،
۽ سڄي سنگت جي پاڇي ڪي،
جنهن قدآور هڪ ڪيو هو
تنهن جو قد هونئن ننڍو پيلي هو.
هو منهنجو پندت، تنهنجو ولي هو.

صادق هاڻي ڪير سڏائي،
وڪريل موتي، ڪير گڏائي.

پتتين جا ها، ڪن ٻڌاسين،
ها پر توکان پوءِ فقيرا،
پتتين جا مون نيٺ ڏٺا هن،
جن جي پرسان لنگهندو هئين تن،
تن مان اڄ پي نير وهي ٿو
روئي سڏڪي، سنڌ چوي ٿي،
صادق، تولا هندن، چوي ٿي،
رام، ڪشن ۽ تو پر علي هو
هو منهنجو پندت، تنهنجو ولي هو.

صادق هاڻي ڪير سڏائي،
وڪريل موتي، ڪير گڏائي.

صادق فقير کي پيٽا

ڪير چوي ٿو، ٿنهنجي چمي،
اڌ پر رهجي ويئي آهي ؟،

ڌرتيءَ کي سڀ تنهنجون چمين،
راحت پنهنجو راڳي بڻجي،
ڏينهن قيامت تائين ڏيندو،
۽ انهيءَ سان گڏجي بيٺي،
سند سموري سينڊون ڏيندي،
شاه پٽائي، شيخ کي ڳائي،
شيام، سان هم قدمي هوندي

تُنهنجو سُر سلامت هوندو ،
جيئين سنڌين جي سڌن ۾ ،
تُنهنجو هي نزاڪت هوندو ،

ڪير چوي ٿو ، تُنهنجي چمي ،
اڌ ۾ رهجي ويئي آهي ،

جهڙين ريتن ، مٺيءَ مان تو ،
آلاپن ڪي اُپ اُڏاريو
جنوري ۾ جون جيان ٿي ،
آوازن سان تو پگهاريو
ٿهڙي ئي انداز نرالي ،
پلتن ڪي پاتال پُجائن ،
جي آه سگر انهن ۾ آئي ،
سنڌ سموري صدين تائين ،
تولاءِ سنڌ پڙاڏا هوندي
جنهن جي سامهون سيس نمائي ،
ڌرتيءَ تائين تُنهنجيون چميون ،
انئي پهر ، اڪيران ڏييون ،

ڪير چوي ٿو ، تُنهنجي چمي ،
اڌ ۾ رهجي ويئي آهي ،

مرتي توبس مان هي هـ

گزلي گرجي يا هو بوم
مرتي توبس مان هي هـ

مرتي توبس مان هي هـ
ڊرتي توبس مان هي هـ

سڪولن مين آتنگواد
مسجدون مين آتنگواد
مندرون ڪا گهنٽا پوڇهي
بهڳوانان! توکيان ئي هـ؟

مرتي توبس مان هي هـ

ڪس ڪا جهڳڙا، ڪس سي جهڳڙا؟
يه تو کوئي جاني نان !

پهر بهي هاتهن بندوتين
دن دهاڙي يهان هي هـ

مرتي توبس مان هي هـ

کوئي هندو ڪهلائي
کوئي مسلم ڪهلائي
انسانيت ڪا پوڄهو تو
پياري سڀ ڪي نان هي هـ

مرتي توبس مان هي هـ

مرتي توبس مان هي هـ
ڊرتي توبس مان هي هـ

هڪڙي پاسي من رهي ٿو
هڪڙي پاسي تن رهي ٿو
من چوي ٿو هوءَ صحيح آه
تن چوي ٿو هوءَ صحيح آه

آءُ ٻنهيءَ جي جهڳڙي وچ ۾
الجهي سلجهان. سلجهي الجهان

ڏينهن سمورو ڏيڻ کان ٻاهر
ويزا تي مان ويهندو آهيان.
تارا ٿيندي، تار ٽپان ٿو.
ويزا کي مان ڪين ڏسان ٿو
۽ پوءِ مڙن جاڳي تيسين
سپني ۾ مان ڳوٺ گهمان ٿو
هڪڙي ڪن مان ٻانگ ٻڌان مان
هڪڙي ڪن مان رام ٻڌان مان.

آءُ ٻنهي جي جهڳڙي وچ ۾
الجهي سلجهان. سلجهي الجهان

هڪڙي پاسي من رهي ٿو.
هڪڙي پاسي تن رهي ٿو.

بيت

موٽابائو

مُٽِي موٽابائو تان ، ڏنم ڏيس ڌڙا ،
منهنجي لاءِ مڙها ، ماڙيان مٿي مٺا .

مُٽِي موٽابائو تان ، ڪنيم ٿڌو ساءِ ،
وطن تي ويساءِ ، ماڻهو تان مٿي لڳو .

مُٽِي موٽابائو تان ، ڏسي لوهي تار ،
اڪين تي انداز ، اوچتو اچي ويئي .

مُٽِي موٽابائو تان ، ڌڪي پيو ڌيل
مونڪان ڪنهن خليل ، جوين ۾ جدا ڪيو .

مونڪان موٽابائو تي ، پڇير آڏي ڇنڊ ،
جوداڻي ملي ٿو ؟ ، مٺي جڙو منڊ .
گهمي سارا ڪنڊ ، گڏيءَ مان گڏيج تڙن .

ڍاٽڪي

مور تھو ڪيو ٿيڇ رو ٻيسي ڪيڇڙ ڏاڙ
جيڏليان ري جاد ۾، ٺوهي لڙڪان لاڙ
مهندي آن سينگار، وسري گيا ولات ۾.

سنڌي

مور تھو ڪيو ٿيڇ جو، ويهي ڪنڊيءَ تار،
سهلڙين جي سار ۾، اگهي لڙڪن لار،
مهندي ۽ سينگار، وسري ويا ولايت ۾

مُلان رنگجي رنگ ۾، ۽ رنگي هندوپاءِ،
مندڙ، مسجد، سڀ ۾، ساڳو اچي ساءِ،
دليان، ڏور ٿي رجي، ترومان، مڙن مان تاءِ،
وري اهڙو واءِ، عيد، ڏياري هڪ ٿيئي

رڪشا بندن (رڪڙي پونم)

سنڌي

پاڻڙ . پيڻن وچ ۾ . جي هجي لوهي تار
ڪندا ڪهڙي ڪوڏ سان؟ . راڪي جو تهوار
بارڙ وارا ٻار . ڪندا ڪنڌيءَ وچ جا

ڍاڻڪي

پايان . بهان وچ منهن . جي هوئي لوه ري تار .
گرسين ڪهڙي ڪوڏ سين؟ رڪڙي رو تهوار .
ٻاڙڙ واڙا ٻاڙ . ڪنڌا ڪنڌي وچ را .

ڏکين اکرن جي معنيٰ ۽ سمجهاڻي :

پُٺڙ - ٿر ۽ راجستان هڪ جو مقامي گاه جيڪو ڪنڊيدار ۽ چُپيندڙ هوندو آهي

مانغوت آيو - راجستان جو پهاڙي سلسلو جيڪو سنڌ جي گورک هل جي مشابهت رکي ٿو ۽ گرمين ۾ به ٿڌو رهي ٿو
اوڀڙ - چنري

گوڙڻ - پنيءَ مان جهار هڪلڻ لاءِ پري پري نقصان ڪندڙ پڪي اڏاڻڻ لاءِ استعمال ٿيندي آهي
گڏي - سنڌ جي شهر مني جي اولهه خد طرف واري تاريخي پٽ جو نالو
گڏو - قلعو

هُر مڇ - ڀرت جو هڪ قسم

هنداڻو - چانهيون

پتوارڻ - پنيءَ ڏي ويل هارين لاءِ ماني کڻي ويندڙ عورت
رتن جي هوٽل - ڪاڪي رتن مالهي جي پٽ ڪاڪي جهامن جي
منيءَ ۾ موجود جهوپڙا هوٽل جيڪا مرحوم صادق فقير سميت اسان سڀني جو اجهو آهي،

دادن جي ماڙي - اسان جي يارڙي شوڪت هنگور جي والد
ڪاڪي دادن جي ماڙي، جنهن جو شمار منيءَ ويندڙ مهمانن جو اجهو آهي، جتي صادق سان گڏجي تهڪ ڏبا هئا.

جترا سر - پارڪر جو ڳوٺ جتي هرڻن ۽ روجهن جو سدائين غير قانوني شڪار ٿيندو آهي.

کوسو - چاچو مسڪين جهان خان کوسو، ٿر جو هڪ عظيم ڪردار
رجهه - نيل ڳاءُ

آکوپايو - صحرا ۾ جڏهن برساتون ناهن پونديون تڏهن مقامي ٻارڙا

گهر گهر وڃي سيڌو گڏ ڪندا آهن، جيڪو پڇاڻي خيرات ڪبي
آهي ته جيئن برسات اچي.

تروڙي- ٿر جي مقامي ٻولي ڍاٽڪي ۾ توڙي کي تروڙي اُچاربو آهي
اٺوڙو- پڪل سر جو ٽڪر، جنهن ۾ رسي ٻڏي ٻار گاڏي جيان پيا
هلائيندا آهن

نوڙي- مقامي ٻوتي ڪپ مان ٺاهيل رسي جو قسم
درهوڙي- ڊوڙي

ٻُڪڙ- ٻن پتن جي پاڻ ۾ ميلاپ واري هنڌ
ويجاڙو- ٻار

ڌورا- ڌڙا، واريءَ جون پٽون
ڌوبا- ٻُڪ

پيون، ڪونڊير، برسات کان پوءِ صحرائي سوغات يا ميوو
ماهاڻو- اسان جو اباڻو ڳوٺ مالٽهور ويڻا ٿر پارڪر
چوهوٽ- راجستان جو شهر جيڪو سنڌ جي نگر پارڪر ۽
ڪارونجهر جهڙو آهي

ڦينٽو ۽ تريٽو- ٿر ۽ راجستان جي ماڻهن جو لباس
مامو وشنو- ٿر جو عظيم ڪردار

جوداڻو- جودپور

امراڻو- عمرڪوٽ

ڍاٽي- ڍٽ جا ماڻه

ڪاڇي- ڪڇ جا ماڻهو

حيدر- ٿر جو مقبول لوڪ ڳائڪ حيدر رند

بيجل- راجستان جو لوڪ ڳائڪ بيجل مهر

وينجهو- منهنجو پرائمري جو استاد محترم سائين وينجهراج سنگھ

سوڍو صاحب، جنهن جا لئين جي زور تي ياد ڪرايل سبق جيڪي

ايجان ياد آهن .

يونس . هاءِ اسڪول مٺيءَ جو استاد مرحوم سائين محمد يونس ساهڙ صاحب .

مانو . منهنجو ڪلاسي دوست مانسنگ ڪرنسنگ سوڍو

نرسو . منهنجو يار ۽ ڪلاسي نرسنگه سوڍو . جيڪڙ پنهنجي پير ۾ هڪڙو وڏو ڪردار آهي . جنهن تي وقت ساڻ ڏٺو ته ڪڏهن الڳ ۽ تفصيلي لکبو .

راجو ، سنيو ، ڊيپو . ڊاڪٽر راجيش . ڊاڪٽر سنيل . ڊاڪٽر دليپ .

منهنجا ڪلاسي دوست

موٽاپائو . ٿرپارڪر کي لڳندڙ راجستان جي سرحد تي واقعي انڊيا جي پهرين ريلوي اسٽيشن . جتان هر هفتي هند کان سنڌ ڏي ايندڙ ۽ ويندڙ ريل گاڏي سوين ماڻهن کي هڪٻي سان ملائيندي ۽ توڙيندي آهي

مڙهو . ٻن پٽن جي وچ وارو ميداني علائقو

خليل . منهنجو دوست ۽ سنڌ جو منفرد ۽ مقبول شاعر خليل ڪنڀار تيج ۽ ڪانهوڙو . سانوڻ مند جا عورتن جا تهوار

ڪيڇڙ . ڪنڊو ، ٿر جو وڻ

جاد . ياد

جيڏليون . هڪ جيڏيون ، سهيليون

لوهي . اگهي

ولات . ولایت پردیس

ٽاساو

اٽسار پبليڪيشن مٺي جا ڇپايل ڪتاب

1. ساڪشات اوتار - سوامي پربت گر (مذهبي ڪتاب) دليپ دوشي لوهاڻو
2. دل جي تاريخ (شاعري) سائينداد ساند
3. وارياسا وجود (ڪهاڻيون) نصير ڪنير
4. سوچون ساگر ساڀنا ساحل (شاعري) شنگر ساگر
5. چنڊ ڪڙيو ڇيلهار ۾ (مقالا ۽ تاثر) دليپ دوشي لوهاڻو
6. سنجھا ٿاڻي ساگر ساريو (مقالا ۽ تاثر) دليپ دوشي لوهاڻو
7. وڃن ويڙيڇن سين (مقالا ۽ تاثر) دليپ دوشي لوهاڻو
8. بهارون سوڳواريءَ ۾ (شاعري) اياز رضوي
9. برساتن لاءِ ڪهڙا ٻارڊر (شاعري) پيارو شواڻي

ڪتاب خريد ڪرڻ ۽ گهرائڻ جي لاءِ رابطو ڪريو.

ٿر ڪتاب گهر مٺي ضلع ٿرپارڪر، سنڌ

پروپرائيٽر: ڪشور ڪنول

رابطو نمبر: 03332510760

سنڌي ٻولي جو ناميارو نوجوان شاعر پيارو شواڻي ڳوٺ مالهٿور ويٺا، تعلقي مٺي، ضلعي ٿرپارڪر ۾ 1 مارچ 1978 ۾ ڄائو. سندس پتا پريم شواڻي مشهور انگريزي اخبار ڊان جو مٺي ۾ رپورٽر هو. هن جا پڻ ناول، مضمون ۽ شاعري ڇپيل آهن.

پياري پرائمري تعليم جا شروعاتي ٻه ڪلاس پنهنجي ڳوٺ جي اسڪول ۾ پڙهيا. ڳوٺان لڏي مٺي شهر ۾ اچي آباد ٿيڻ کان پوءِ هن اتي پنهنجي تعليم جاري رکي. گڏوگڏ هن ڪمپيوٽر سائنس ۾ ڊپلوما جو ڪورس سنڌ ٽيڪنيڪل بورڊ ڪراچي مان پاس ڪيو. هن سنڌ يونيورسٽي مان سنڌي ٻولي ۽ ادب ۾ ايم. اي ڪئي. پيارو سنڌ گورنمينٽ جي ڪلچر ڊپارٽمينٽ جي اداري سنڌ ٽوئرزم ڊولپمينٽ ڪارپوريشن ۾ 1998 کان 2011 تائين مارئي ريسٽ هائوس جو انچارج ٿي رهيو. هي ريسٽ هائوس ٿر گهمڻ لاءِ انڊر ڏيهي توڙي پرڏيهي سبلانين کي سهليٽون پهچائڻ جي لاءِ ٺهرايل آهي. پيارو بهارن ايندڙ اديبن ۽ شاعرن جي پڻ قرب سان مهمان نوازي ڪندو هو. مٺي ۾ ريڊيو اسٽيشن قائم ٿيڻ سان پيارو ايف ايم ۾ 9 سالن تائين پروگرامن جي ڪمپيئرنگ ڪندو رهيو.

پياري لکڻ جي شروعات شاعري سان ڪئي جيڪا سڀ کان اول عوامي آواز اخبار ۾ شايع ٿي. بعد ۾ هن جي شاعري توڙي مضمون سنڌ جي اخبارن ۽ رسالن ۾ شايع ٿيندا رهيا. پياري جي شاعري مشهور فنڪارن استاد شفيع فقير، ڪريم فقير، استاد نظر محمد رامسرو، رجب فقير جي اوازن ۾ ريڊيو پاڪستان ۽ ٽي وي جي مختلف چئنلن تان رڪارڊ ٿي نشر ٿيندي رهي آهي. پيارو اسٽيج تي ڊراما آرٽسٽ ۽ ڪمپيئر جي حيثيت سان مشهوري ماڻي چڪو آهي. ان کان سواءِ هن پي ٽي وي، ڪي ٽي اين، سنڌ ٽي وي، ڊرتي ٽي وي تي ٿر بابت مختلف فنڪارن جي گابل گيتن تي ماڊلنگ پڻ ڪئي آهي.

ادب جي ميدان ۾ لکڻ سان گڏ هو سنڌي ادب سنگت جي مٺي شاخ جو 2 دفعا سيڪريٽري، موهن ڀڳت آرٽ اڪيڊمي جو چيئرمين، سگا ۽ سنڌ فنڪار ويلفيئر ٽرسٽ جو ميمبر، ڊان نيوز ٽي وي چئنل جو مقرر ٿر لاءِ رپورٽر رهيو آهي. پياري جي شاعري جا ٻه ڪتاب ”دل ٽي چوي ڳوٺ وڃ“ ۽ ”پابيهو ٻولي“ ڇپجي چڪا آهن.

پيارو شواڻي 2013 ۾ سنڌ کان هند ويو ۽ هن راجسٿان جي شهر جوده پور ۾ رهائش اختيار ڪئي جتان ويهي هن سنڌ ۽ هند جي شاعرن کي سوشل ميڊيا وسيلي توڙي روبرو هڪ ميلو ڪرائڻ جو موقعو ڏنو آهي جنهن وسيلي هند ۽ سنڌ جا ڪوي پنهنجي پنهنجي گهر ويهي سوشل ميڊيا تي سنڌ درشن ڪن ٿا.

شوڪت حسين شورو

تصنيف

پڙهندڙ نسل . پ ن

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين ”اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻِڪَ ”لڙهندڙ نسل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ ئي لکيو: انڌي ماءُ جڻيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لڙهندڙ، ڪڙهندڙ، ڪڙهندڙ، پڙهندڙ، چُرندڙ، ڪِرندڙ، اوسيئڙو ڪُندڙ، پاڙي، ڪاڻو، ڀاڄوڪڙ، ڪاوڙيل ۽ وڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سَگهجي ٿو، پَر اسان انهن سڀني وچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان ڪڍي ڪمپيوٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعني e-books ٺاهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهڻ ۽ هِڪَ ٻئي کي ڳولي سَهڪاري تحريڪ جي رستي تي آڻڻ جي آسَ رکون ٿا.

پڙهندڙ نسل (پڻ) ڪا به تنظيم ناهي. اُن جو ڪو به صدر، عهديدار يا پايو وجهندڙ نه آهي. جيڪڏهن ڪو به شخص اهڙي دعويٰ ڪري ٿو ته پڪ ڄاڻو ته اهو ڪوڙو آهي. نه ئي وري پڻ جي نالي ڪي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن ڪو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو ته پڪ ڄاڻو ته اهو به ڪوڙو آهي.

جهڙيءَ طرح وڻن جا پڻ ساوا، ڳاڙها، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اهڙيءَ طرح پڙهندڙ نسل وارا پڻ به مختلف آهن ۽ هوندا. اُهي ساڳئي ئي وقت اداس ۽ پڙهندڙ، ٻرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وڙهندڙ ۽ پڙهندڙ به ٿي سگهن ٿا. ٻين لفظن ۾ پڻ ڪا خصوصي ۽ تالي لڳل Exclusive Club نه آهي.

ڪوشش اها هوندي ته پڻ جا سڀ ڪم ڪار سهڪاري ۽ رضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي ته ڪي ڪم اجرتي بنيادن تي به ٿين. اهڙي حالت ۾ پڻ پاڻ هڪٻئي جي مدد ڪرڻ جي اصول هيٺ ڏي وٺ ڪندا ۽ غير تجارتي non-commercial رهندا. پڻن پاران ڪتابن کي ڊجيٽائيز digitize ڪرڻ جي عمل مان ڪو به مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نه ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊجيٽائيز ڪرڻ کان پوءِ اهم مرحلو ورهائڻ distribution جو ٿيندو. اهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪو پيسا ڪمائي سگهي ٿو ته ڀلي ڪمائي، رڳو پڻن سان اُن جو ڪو به لاڳاپو نه هوندو.

پڙهندڙ نسل . پڻ The Reading Generation

پَنن کي کليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي ته هو وَس پئاندڙ وڌ
 کان وڌ ڪتاب خريد ڪري ڪتابن جي ليگڱن، ڇپائيندڙن ۽
 ڇاپيندڙن کي همٿائن. پر ساڳئي وقت علم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ
 کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪنهن به رُڪاوٽ کي نه مڃن.
 شيخ اياز علم، ڄاڻ، سمجھ ۽ ڏاهپ کي گيت، بيت، سٽ،
 پُڪار سان تشبيهه ڏيندي انهن سڀني کي بمن، گولين ۽ بارود
 جي مد مقابل بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو ته:
 گيت به ڄڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪرڻ ٿا.

... ..

جئن جئن جاڙ وڌي ٿي جڳ ۾، هو ٻوليءَ جي آڙ ڇپن ٿا،
 ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موٽي منجهه پهچن ٿا،

... ..

ڪالهه هُيا جي سُرخ گلن جيئن، اڄڪلهه نيلا پيلا آهن؛
 گيت به ڄڻ گوريلا آهن.....

... ..

هي بيت اُٿي، هي بم-گولو،

جيڪي به ڪٽين، جيڪي به ڪٽين!

مون لاءِ ٻنهي ۾ فَرَقُ نه آ، هي بيت به بم جو ساٿي آ،

جنهن رڻ ۾ رات ڪيا راڙا، تنهن هڏ ۽ چم جو ساٿي آ -

ان حساب سان اڻڄاڻائي کي پاڻ تي اهو سوچي مڙهڻ ته

”هاڻي ويڙهه ۽ عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نه

وڃايو“ نادانيءَ جي نشاني آهي.

پَنَ جو پڙهڻ عام ڪتابي ڪيڙن وانگر رڳو نصابي ڪتابن تائين محدود نه هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۽ سماجي حالتن تان نظر ڪڍي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اڻڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پَنَ نصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پڙهندڙ نسل جا پَنَ سڀني کي **ڇو، ڇا، ۽ ڪيئن** جهڙن سوالن کي هر بيان تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوٺ ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جواب ڳولڻ کي نه رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اڻٽر گهرج unavoidable necessity سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان به پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي ان سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا، بس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ کي مون پاڪي پائي چيو ته ”منهنجا پاءُ
پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَنَ پَنَ جو پڙلاءُ.“
- اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)

پڙهندڙ نسل . **پ ن** The Reading Generation